

VLASNIK KAO SUBJEKT GRAĐANSKOPRAVNE ODGOVORNOSTI OD OPASNE STVARI KROZ PRAVNU TEORIJU I SUDSKU PRAKSU

Sažetak:

Čilj je ovoga rada prikazati objektivnu građanskopravnu odgovornost kroz slučaj odgovornosti vlasnika kao subjekta odgovornosti od opasne stvari. U radu se govori o objektivnoj odgovornosti za naknadu štete, njenim pozitivnim i negativnim učincima, pitanjima moguće odštetopravne kodifikacije u europskom pravu, raspravlja se o pojmu opasne stvari, vlasniku opasne stvari kao subjektu odgovornosti s posebnim osvrtom na odgovornost vlasnika motornih vozila, pretpostavkama odgovornosti, mogućnostima oslobođenja od odgovornosti, iznosi se nekoliko usporednih odštetopravnih rješenja i raspravlja o mišljenjima i idejama utjecajnih hrvatskih i svjetskih odštetopravnih teoretičara. Budući da sam zakon ne definira opasnu stvar, u radu se, također, daje pregled sudske prakse koja odgovora na pitanja koje se stvari, u skladu s hrvatskim pravnim sustavom, mogu smatrati opasnim stvarima, te pod kojim uvjetima i na koji način njihovi vlasnici odgovaraju za štetu koja od njih nastane. Također se ovim radom želi ukazati posebna pažnja na neke nedorečene, ali zakonskog teksta koji uređuje predmetnu pravnu problematiku, kao i na to kako se ona odražava na sudsku praksu te razmotriti postoji li pravni prostor i o kojim konkretnim pravnim pitanjima da se (po uzoru na neke druge napredne pravne sustave) postojeća zakonska rješenja izmijene i/ili nadopune jašnjim i određenijim čija bi primjena olakšala donošenje nedvojbenih i pravno opravdanih sudskih odluka.

Ključne riječi:

opasna stvar, vlasnik, objektivna odgovornost, šteta, nadoknada štete

1. UVOD

Odštetopravna odgovornost vlasnika opasne stvari interesantan je pravni pojam možda najviše zbog toga što se radi o objektivnoj građanskopravnoj odgovornosti kod koje krivnja nije od presudne važnosti. Postavlja se pitanje zašto se kriteriji objektivne odgovornosti u ovom pravnom području u posljednje vrijeme sve češće primjenjuje, koliko je to opravdano i u kakvom pravnom položaju se vlasnici opasne stvari zbog toga nalaze. Budući da se pojam opasne stvari ne definira zakonom, nego sud u svakom konkretnom slučaju procjenjuje može li se određena stvar zbog svojeg položaja, namjene, svojstva ili iz nekog drugog opravdanog razloga kvalificirati kao opasna, interesantno je promotriti sudsku praksu te vidjeti u kakvim su se sve pravnim situacijama vlasnici pozivali na odgovornost za štetu od opasne stvari.

Premda se ovdje radi o objektivnoj odgovornosti vlasnika, postavlja se i pitanje hoće li vlasnici uvijek odgovarati za štetu od opasne stvari.

Mogu li se naša odštetnopravna rješenja u ovom pravnom području uspoređivati s odštetnopravnim rješenjima unutar nekih drugih europskih ili svjetskih pravnih sustava ili je teško imati konkretnu usporedbu odgovornosti vlasnika opasne stvari zbog vrlo različite objektivne odštetnopravne teorije i prakse unutar pojedinih zemalja? Mogućnost odvajanja objektivne građanskopravne odgovornosti od subjektivne, postavljanja jasnih granica između tih dviju odgovornosti, također je jedna od sve češćih dilema odštetnopravnih teoretičara. Iako je za vlasnike opasnih stvari zakon predvidio odgovornost bez obzira na krivnju, kao pitanje se nameće i to je li vlasnikov subjektivni odnos prema štetnoj radnji i štetnoj posljedici beziznimno irelevantan i je li baš u svakom slučaju i svakoj pravnoj situaciji moguće pozvati vlasnika opasne stvari na odgovornost po kriteriju uzročnosti ili ipak postoje i one pravne situacije koje ne dopuštaju odgovornost vlasnika opasnih stvari bez obzira na krivnju. Sve su to pitanja koja odgovornost vlasnika opasne stvari stavljaju u kontekst zanimljivog pravnog fenomena, na koje je vrijedno obratiti više pozornosti.

2. OBJEKTIVNA ODGOVORNOST

Možemo reći da svako pravno-teorijsko razmišljanje o nekoj konkretnoj građanskopravnoj odgovornosti za štetu započinje između ostaloga i pitanjem je li pretpostavka te odgovornosti krivnja štetnika ili štetnik odgovara zbog same činjenice da je počinio štetnu radnju. Ukoliko odgovornost štetnika ne ovisi o njegovom subjektivnom doprinosu štetnoj radnji, odnosno ukoliko je za njegovu odgovornost (uz ispunjenje ostalih pretpostavki odgovornosti) dovoljno da je počinio protupravnu štetnu radnju koja je dovela do štetnih posljedica, onda govorimo o objektivnoj građanskopravnoj odgovornosti za štetu (engl. strict liability, njem. Kausalhaftung).

Pretpostavke objektivne odgovornosti su:

- protupravna štetna radnja,
- šteta i
- uzročna veza između protupravne štetne radnje i štete.

U svom najranijem razvoju, odgovornost za štetu bila je objektivna. Razlog se možda može pronaći u jednostavnosti koju takva odgovornost nesumnjivo pruža. Dokazivati krivnju štetnika kako bi se osigurala njegova odgovornost puno je teže negoli odgovornost podrazumijevati u svakom slučaju nastanka štete kao posljedice protupravne štetne radnje.

Dublje promišljanja o odgovornosti za štetu, neizbježno su morala dovesti do toga da se ona ipak veže i uz subjektivne elemente, jer, naravno, pravno je neprihvatljivo beziznimno primjenjivati kriterije objektivne odgovornosti. Zbog toga se vrlo rano počeo napuštati taj isključivo objektivni kriterij te se razvojem odštetnopravne znanosti i prakse sve više pribjegavalo razmišljanjima o krivnji kao osnovi odgovornosti u građanskom pravu. Kriterij uzročnosti postupno je ustupao mjesto kriteriju krivnje, tako da je u odnosu na njega postajao sve više iznimkom, a sve manje pravilom.

Međutim, čini se da zahtjevi današnjeg vremena ipak ponovno stvaraju itekako plodno tlo za primjenu kriterija uzročnosti. Nezamislivo je u današnjem svijetu razvijenih gospodarskih odnosa, pro-

meta, tehnologije i industrijske globalizacije, kriterij krivnje uzimati kao imperativ odgovornosti. Koliko je krivnja koja se pretpostavlja dovoljna osnova zadovoljenja odštetnopravnih zahtjeva modernog vremena, dalo bi se raspravljati, ali ipak su novija pravna i teorija i praksa nesumnjiv dokaz kako je objektivna odgovornost sve češće nezaobilazan, pa i jedino pravno prihvatljiv način rješavanja zamršених odštetnopravnih društvenih odnosa.

Kada je 1804. donesen Francuski građanski zakonik, krivnja je bila osnova odgovornosti u francuskom pravu. Krajem 19. st., odlukom Kasacijskog suda¹, u francuskom pravu je prihvaćena nova osnova izvanugovorne odgovornosti: odgovornost onoga tko u svojoj vlasti ili pod svojim nadzorom ima neku stvar ili neku osobu ne temelji se na pretpostavljenoj krivnji, nego se sama njegova odgovornost pretpostavlja (la présomption de responsabilité). Nakon te odluke Kasacijskoga suda, u francuskom pravu i pravnoj teoriji je kao poseban režim odgovornosti ustrojena objektivna odgovornost (la responsabilité du fait des choses). Njen karakter nije supsidijaran u odnosu na odgovornost na temelju krivnje - naprotiv, smatra se da je riječ o autonomnom institutu koji se prema institutu subjektivne odgovornosti ne odnosi kao izuzetak prema pravilu.²

Sredinom 19. st. i u Njemačkoj su se procvatvom industrije, posebno razvojem željezničkog prometa, počeli donositi zakoni³ koji su utvrđivali odgovornost bez krivnje. Pravna osnova odgovornosti iz ugrožavanja (Gefährdungshaftung) postavila se pred donošenje Građanskog zakonika. S time se pojavilo logično pitanje, što je imala riješiti pravna teorija kad su već doneseni zakoni koji predviđaju slučajevne odgovornosti za štetu ne tražeći krivnju kao pretpostavku, odnosno što je značilo tražiti pravnu osnovu odgovornosti koja je već zakonom fiksirana⁴. Pravna je doktrina razvila veliki broj teorija⁵ kojima je pokušala odgovoriti na pitanja koja je postavila potreba iznalaženja rješenja u onim slučajevima gdje odgovornost temeljena na krivnji nije bila dovoljno dobro rješenje.

Funkcioniranje jedinstvenog europskog tržišta ometaju razlike u nacionalnim odštetnim pravima. Slobodno kretanje ljudi, usluga i kapitala često je povezano s mogućnošću nastanka odštetne odgovornosti, koja bi se morala u svim pravnim sustavima temeljiti na nekim srodnim načelima. Poznato je da su razlike između odštetnih prava država članica daleko veće nego razlike između ugovornih prava. Međutim, ne postoje pravni sustavi s jasno povučenom crtom između ugovornog i odštetnog prava jer se niz instituta nalazi na granici između jednog i drugog pa je jasno zašto se danas u pravnoj teoriji sve češće pronalaze tvrdnje da bi uskladjivanje europskog ugovornog prava bez odštetnog bilo obavljanje polovice posla⁶.

1 Riječ je o odluci Kasacijskog suda prema kojoj je utvrđena odgovornost poslodavca za štetu koju je radniku prouzročena eksplozijom kotla, premda u konkretnom slučaju nije bilo krivnje poslodavca.

2 KARANIČIĆ MIRIĆ, Marija, "Krivica kao osnov deliktne odgovornosti u građanskom pravu", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009.g., str. 70./71.

3 Npr. Zakon o željeznici, Zakon o odgovornosti za njemačku državu itd.

4 KLARIĆ, Petar, "Odštetno pravo", Četvrto izmijenjeno i prošireno izdanje, Zagreb, 2003.g., str. 31./32.

5 O ovim teorijama više u *Ibid.*, str. 32.-45.

6 Unatoč tome, pravila o izvanugovornoj odgovornosti za štetu na razini europskog prava pojavljuju se tek u tragovima. Do sada se najdalje otišlo s unifikacijom pravila o odgovornosti za štete od neispravnog proizvoda i odgovornosti države za štete nastale zbog povrede prava Zajednice (Vidi npr. MLIKOTIN TOMIĆ, Deša, "Odgovornost za naknadu štete bez krivnje prema novom hrvatskom i europskom pravu", Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, poseban broj, str. 425-460; MAGNUS, Ulrich, "Unification of Tort Law: Damages", *Kluwer Law International, The Hague/London/Boston*, 2001.g.; WERRO, Franz, "The Boundaries of Strict Liability in European Tort Law", *Carolina Academic Press, Durham*, 2004.g.; WIDMER, Pierre, "Unification of Tort Law: Fault", *Kluwer Law International, The Hague/London/Boston*, 2005.g.; HARDER, Sirko, "Measuring Damages in the Law of Obligations: The Search for Harmonised Principles", *Hart Publishing*, 2010.g.).

Za daljnije ozbiljnije intervencije će, čini se, ipak morati proteći još neko vrijeme, premda se o tome sve više vode konkretne rasprave i sve češće daju moćbitna konkretna rješenja.

Danas se mnogo raspravlja o osnovama budućeg europskog odštetnog prava te o problemima s kojima bi se možebitna buduća kodifikacija mogla susresti. Konkretno, pitanje kodifikacije objektivne odgovornosti za štetu povezano je između ostaloga s problemom njenog jasnog odvajanja od subjektivne, tj. ulaskom u "sive zone" nerazgraničenog pravnog prostora između objektivne i subjektivne odgovornosti kao i s problemom sličnih instituta objektivne odštetne odgovornosti s vrlo različitim rješenjima pojedinih nacionalnih zakonodavstva u njihovoj primjeni.

Prema važećem Zakonu o obveznim odnosima⁷ (u daljnjem tekstu ZOO) kriterij objektivne odgovornosti primjenjuje se za štetu od stvari ili djelatnosti od kojih potječe povećana opasnost štete za okolinu i za štetu u drugim slučajevima predviđenim zakonom.

3. OPASNA STVAR

Pojam opasne stvari nije definiran zakonom. Ne možemo ne primijetiti da bi bila idealna situacija u kojoj bi sve opasne stvari bilo moguće sustavno pobrojati i zakonski utvrditi koje su stvari koje se mogu smatrati opasnim ili barem koji su točni i precizni kriteriji za određivanje pojma opasne stvari. Međutim, kako je i uvodno rečeno, zbog zahtjeva suvremenog vremena (koji i jesu osnovni razlog sve češće primjene objektivne odštetnopravne odgovornosti), zbog sveprisutanog nezaustavljivog tehničkog, tehnološkog, industrijskog, nuklearnog i drugog razvoja, apsolutno je nemoguće precizno utvrditi sve objektivne kriterije za određivanje koje se stvari mogu smatrati opasnim stvarima, a o sustavnom pobrojavanju takvih stvari nema niti govora. U takvoj situaciji, sudska praksa ima presudan utjecaj, upravo su sudovi ti koji će u svakom konkretnom slučaju odrediti može li se određena stvar smatrati opasnom.

Sudska praksa i pravna teorija odredile su da se pod **opasnom stvari** podrazumijeva stvar koja po svojoj namjeni, osobinama, položaju, mjestu i načinu uporabe ili na drugi način predstavlja povećanu opasnost nastanka štete za okolinu, pa je zbog toga treba nadzirati povećanom pažnjom⁸.

Opasnim je stvarima sudska praksa odredila npr. životinje, automobile u pokretu, ruševne zgrade, dizala, određene strojeve, otrove, eksplozivne naprave, motorna vozila, oružje, dotrajala i stara stabla, bačeni kameni itd.

Važno je naglasiti da je uistinu velika odgovornost koja se ovdje povjerila sudovima. Odlučivanjem može li se neka stvar smatrati opasnom ili ne, sud odlučuje o tome ovisi li odgovornost štetnika o njegovoj krivnji, odnosno treba li u konkretnom slučaju primijeniti kriterij uzročnosti ili kriterij krivnje. Ukoliko se odluču za prvi od dva navedena kriterija, vlasnik opasne stvari će odgovarati već na temelju objektivne činjenice da je nastala šteta, te nema interesa dokazivati da je šteta nastala bez njegove krivnje. Dovoljno je dokazati da postoji šteta i da ona potječe od opasne stvari.

Nije onda teško primijetiti koliko je važno da sud u svakom konkretnom slučaju s najvećom mogućom racionalnošću i pažnjom ocijeni može li se ili ne određena stvar smatrati opasnom kako se u ovom pravnom području ne bi stvorili opasni presedani koji bi mogli služiti kao loš primjer u nekim budućim sudskim odlukama koje bi trebalo donijeti o isitim ili sličnim materijalno-pravnim pitanjima.

4. VLASNIK KAO SUBJEKT ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU OD OPASNE STVARI

4.1. ODNOS SUDSKE PRAKSE I ZAKONA

Prije svega, ono što nedvojbeno možemo utvrditi, a što je već i prethodno napomenuto, je to da je ovdje ostavljen prevelik "teret" sudskoj praksi. Naime, već i sama kvalifikacija stvari ili djelatnosti kao opasne nije nešto što utvrđuje zakon nego je na sudovima da u svakom konkretnom slučaju utvrde ima li elemenata za ovu kvalifikaciju o čemu ovisi kompletan tijek i mogući ishod sudske postupke, a sasvim sigurno i uvjeti i način na koji se štetnik može osloboditi odgovornosti. Nema, dakle, sumnje u važnost preciznog procjenjivanja elemenata za utvrđivanje "posebne" opasnosti⁹ od strane sudova koji za istu procjenu ne nalaze ni načelnih elemenata u zakonskom tekstu. Budući da se, zaista, radi o nebrojenim stvarima koje se mogu, a pod određenim okolnostima isto tako i ne moraju okvalificirati kao opasne, a što je iznimno važno bez sumnje u opravdanost iste kvalifikacije utvrditi, možemo zaključiti, ovdje je sudovima ostavljen golem teret odgovora na kompleksna pravna pitanja koja će služiti kao presedani i za buduće iste ili slične slučajeve o kojima će biti potrebno donijeti pravno opravdane, moralno suvisle i jasno iskazane sudske odluke. Naravno da je nemoguće očekivati da će zakon sustavno pobrojati opasne stvari pa da će se time riješiti sve pravne dvojbe oko kvalifikacije (ne)opasnosti o kojoj u konačnici ovisi ishod sudske postupke. Ali, s druge strane, zasigurno ne možemo reći da dovoljan oslonac rješavanju ovih dvojbi nude samo one definicije do kojih se zasada došlo zajedničkim djelovanjem pravne teorije i sudske prakse kao izvora prava. Postavlja se, stoga, opravdano pitanje **mogu li se i na koji način zakonom utvrditi općenito primjenjivi elementi "opasnosti" koji bi kao takvi bili barem početna vodilja konačnoj kvalifikaciji koju će u konkretnom slučaju za svaku pojedinu opasnu stvar i/ili opasnu djelatnost odrediti sudska praksa.** Osim toga, nameće nam se i pitanje **postoje li, i koji, konkretno posebni zakoni koje bi trebalo nadopuniti preciznijim odredbama o objektivnoj odgovornosti za nastanak štete od opasne stvari** (i opasne djelatnosti).

Da potreba za jasnijim i konkretnijim odredbama zakona uistinu postoji, ukazuje nam upravo sama sudska praksa. Proučavanjem i analiziranjem te prakse, dolazimo do zaključka da se s teretom o kojem govorimo, a koji je sudovima nametnuo nedorečen zakon, sudovi teško nose. Odlučiti o uvjetima i načinima objektivne odgovornosti za štetu i od npr. električnih kablova kao i od skliskih stepenica, od vatrenog oružja kao i od neučvršćenih posuda za cvijeće, od ugriza opasnog psa kao i kod štete nastale obavljanjem djelatnosti željeznice itd., na temelju svega nekoliko istih odredaba zakona, kroz sudsku se praksu pokazalo kao prilično zahtjevan zadatak.

Kao logično, pa možemo reći i nužno, nameće nam se također pitanje, kakva rješenja nude drugi pravni sustavi. Traženjem odgovora na to pitanje odnosno proučavanjem predmetne pravne problematike kroz neke druge odštetnopravne sustave, ponovno se možemo uvjeriti, da su zakonska rješenja koje nudi naš pravni sustav ne samo nedorečena, nego da su kao takva unutar kontinentalnoeuropskog pravnog kruga⁹ i vrlo neobičajena. Preciznije rečeno, gotovo svi pravni sustavi odabrani kao poredbeni, nude (pored opcija) niz posebnih odredaba o objektivnoj odgovornosti za štetu od opasne stvari i od opasne djelatnosti, dok se vrlo rijetko susreće da se kao

9 O pripadnosti hrvatskog pravnog sustava kontinentalnoeuropskom pravnom krugu vidi GAVELLA, Nikola, et. al., "Građansko pravo i pripadnost hrvatskog pravnog poretku u kontinentalnoeuropskom pravnom krugu", Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005-g.

7 čl. 1045. st. 3. i 4. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", br. 35/05).

8 KLARIĆ, Petar, VEDRIŠ, Martin, "Građansko pravo", dvanaesto neizmijenjeno izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2009.g., str. 615.

jedini zakonski izvor ovako složene problematike izražava kroz samo nekoliko fleksibilnih, općeprijemljivih zakonskih normi. Nadalje, o konkretnim razlikama između naših i drugih europskih pravnih sustava te o potrebi izmjena jednog dijela našeg zakonodavstva koji regulira preduzetnu pravnu problematiku, unutar poglavlja "Oslobodjenje vlasnika od odgovornosti za štetu od opasne stvari".

4.2. OBJEKTIVNA ODGOVORNOST VLASNIKA

Ustavom RH jamči se pravo vlasništva, ali isto tako Ustavom je utvrđeno i to da vlasništvo obvezuje¹⁰. Za štetu od opasne stvari odgovara njezin **vlasnik**¹¹. Zakon je ovdje preciznom i jasnom odredbom propisao osobnu odgovornost vlasnika za štetu od opasne stvari. Nasuprot pravnu odredbom opasne stvari koja predstavlja povećanu opasnost nastanka štete za okolinu te koju je zbog toga potrebno nadzirati povećanom pažnjom, postoji obveza odgovornosti za štetu od te iste stvari. Budući da je odgovornost **objektivna ili kauzalna**, te da se za njen nastanak ne zahtijeva krivnja štetnika, nakon što oštećenik dokaže da su ispunjene pretpostavke objektivne odgovornosti (protupravna štetna radnja, šteta i uzročna veza između protupravne štetne radnje i štete), vlasnik će odgovarati za štetu.

Šteta nastala u svezi s opasnom stvari smatra se da potječe od te stvari, osim ako se ne dokaže da one nisu bile uzrok štete¹². U skladu s navedenim, oštećenik ne mora dokazivati uzročnu vezu između protupravne štetne radnje i štete, kao što je to inače slučaj kod objektivne odgovornosti za štetu, već se ta uzročna veza pretpostavlja¹³. Nesumljivo je to olakšavajuća okolnost za oštećenika, dok vlasniku opasne stvari kao možebitnom štetniku bez vlastite krivnje predstavlja nezavidan stupanj građanskopravne odgovornosti.

Budući da je zakon odredio da sudovi u svakom pojedinom slučaju posebno utvrđuju treba li se određena stvar smatrati opasnom, položaj vlasnika opasne stvari time može biti i dodatno otežan, jer s jedne strane stoji činjenica da vlasniku nikako ne ide u prilog kvalifikacija stvari kao opasne, a s druge strane olakšavajuća okolnost za oštećenika, pa i za sud ako se ona takvom, ipak, kvalificira.

Time se nikako ne želi reći da bi sudovi mogli zlorabiti ostavljen slobodan prostor za vlastitu procjenu kvalifikacije (ne)opasnosti stvari, ali, slažu se mnogi pravni teoretičari, sud će se možda ipak u slučaju dvojbe između primjene kriterija uzročnosti ili kriterija (presumirane) krivnje, lakše odlučiti za ovaj prvi.

"Sudovi su, čini se, skloni koristiti ostavljeni im mogućnost da izbjegnu odlučivanje i izjašnjavanje o nekrivnji štetnika i kada god je to moguće, pozivajući se na opasnost određene stvari, primijeniti pravila o objektivnoj odgovornosti. Jasnno je da je takvom praksom oštećeniku olakšan položaj, posebno zbog činjenice da tada vrijedi i pretpostavka uzročnosti iz čl. 1063., ali u sebi

¹⁰ Pod poglavljem Gospodarska, socijalna i kulturna prava, u čl. 48. st. 1. Ustava Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj 85/10-pročišćeni tekst) propisano je "Jamči se pravo vlasništva", a u st. 2. "Vlasništvo obvezuje. Nositelji vlasničkih prava i njihovi korisnici dužni su pridržavati općem dobru". Zakonodavna regulacija prava vlasništva: Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine" broj 91/06, 79/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09 i 90/10).

¹¹ Čl. 1064. ZOO-a (taj je članak izmijenjen u odnosu na čl. 174. ZOO/91 prema kojem je za štetu od opasne stvari odgovarao njezin imatelj, međutim, nerijetko se u sudskim odlukama donesenim i nakon ove izmijene susreće termin imatelj, vjerojatno zbog ranije uvriježene terminološke prakse).

Ako ina više suvlasnika opasne stvari, svi će suvlasnici solidarno odgovarati za štetu.

¹² Čl. 1063. ZOO-a.

¹³ Isto je i u slučaju nastanka štete od opasne djelatnosti.

krije i opasnost da se područje primjene objektivne odgovornosti nepotrebno širi. S druge strane, potrebno je istaknuti da primjena pravila o opasnoj stvari ili djelatnosti nije isključena za štete koje nastanu pri obavljaju djelatnosti za koje se inače odgovara prema pravilima o subjektivnoj odgovornosti. Zato se sudska praksa ne treba suzdržavati od njihove primjene kod npr. odgovornosti u zdravstvenoj djelatnosti kada šteta nastane od medicinskih tehničkih uređaja ili bilo kojoj drugoj djelatnosti za koju ne postoje posebna pravila o odgovornosti koja bi tu primjenu isključivala. Sama činjenica da se u određenoj djelatnosti mogu koristiti i opasne stvari, ne čini tu djelatnost kao takvu opasnom. I obrnuto, određena djelatnost može biti opasna i bez korištenja opasne stvari.¹⁴

I u stranoj odštetnopravnoj literaturi mogu se pronaći slična razmišljanja. Tako npr. Koch i Koziol¹⁵ smatraju da su austrijski sudovi skloni široko tumačiti zakonom određenu objektivnu odgovornost. To potvrđuju i jednim konkretnim primjerom, tumačenjem Vrhovnog suda Austrije¹⁶ da je motorno vozilo još uvijek u pogonu iako je zaustavljeno radi istovara i motor mu je ugašen. Mišljenja su da je to vrlo široka zakonska interpretacija s obzirom na to da je osnovna svrha Eisenbahn-ung Kraftfahrzeughaftpflichtgesetz (zakona kojim se uređuje odgovornost od željeznice i motornih vozila) kroz objektivnu odgovornost zaštiti od velikih brzina. S druge strane, ističu da ne treba precijenjivati opasnost ovakvog prikrivenog razvoja objektivne odgovornosti kroz sudsku praksu. Naročito s obzirom na činjenicu da se povećavanjem očekivane pažnje koju su oni koji nadziru svojevrsnu opasnost dužni upotrijebiti, legitimno pruža veća zaštita što je veća opasnost od nastanka štetnih posljedica.

Da su suci skloni široko interpretirati pravila objektivne odgovornosti, mišljenja su i brojni talijanski pravni teoretičari. Busnelli i Comandè, štoviše, ističu kako sudska praksa može čak utjecati na zakonodavca da proširi pravila objektivne odgovornosti u nekim posebnim područjima gdje je potrebno osigurati povećanu socijalnu sigurnost ili utjecati na pravila obveznog osiguranja¹⁷.

Ipak, ne ostavljaju svi europski pravni sustavi širok prostor za ovakav prikriveni razvoj objektivne odgovornosti kroz sudsku praksu. Češka je, recimo, dobar primjer gdje se teško mogu pronaći slučajevi razvoja objektivne odgovornosti od strane sudova, dok belgijska sudska praksa stvara spektar slučajeva i proširene i sužene interpretacije zakona, ovisno o tome što u konkretnom slučaju ide više u prilog žrtvi.

U skladu s njemačkom pravnom tradicijom, visina naknade štete kada se radi odgovornosti za štetu baziranu na objektivnim kriterijima, limitirana je zakonski određenim novčanim maksimumima¹⁸. Njemačko odštetno pravo temelji se na činjenici da nema odgovornosti bez krivnje. Objektivna odgovornost za naknadu štete, u njemačkom se odštetnom pravu nalazi u ograničenom broju zakonskih iznimki za slučajeve u kojima neka dozvoljena opasnost može prouzročiti štetu bez obzira na krivnju i u kojima sustav naknada baziranih na krivnji, stoga, ne bi bio zadovoljavajući. Tako su sukladno njemačkom zakonu koji regulira cestovni promet - Strassenverkehrsgesetz - određeni maksimalni novčani iznosi za naknadu štete za koju su odgovorni vlasnici

¹⁴ BUKOVAC PUVAČA, Maja, "Šive zone" izvanugovorne odgovornosti - područja moguće primjene pravila o odgovornosti na temelju krivnje i objektivne odgovornosti za štetu", Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1, 2009.g., str. 232.

¹⁵ KOCH, Bernhard A., KOZIOL, Helmuth, "Unification of Tort Law: Strict Liability", Kluwer Law International, The Hague/London/New York, 2002.g., str. 14./15.

¹⁶ Oberster Gerichtshof.

¹⁷ Vidi opširnije u KOCH, KOZIOL, op. cit. (bilj. 14), str. 218.

¹⁸ Tijekom pregovora o 85/374/EEC-EU Product Liability Directive njemačka je Vlada inzistirala da ovakva zakonom propisana novčana ograničenja budu ključni dio svake objektivne odgovornosti za štetu.

motornih vozila. Jednako tako *Haftpflichtgesetz* postavlja zakonske novčane maksimume za naknadu štete iz područja djelatnosti željeznice, od strujnih generatora i električnih kabela, te *Luf-tverkehrs-gesetz* za naknadu štete za koju su odgovorni vlasnici zrakoplova. Jedino s obzirom na objektivnu odgovornost prema *Wasserhaushaltsgesetz* i za objektivnu odgovornost vlasnika životinja takvi novčani limiti ne postoje.¹⁹

Koliko je za vlasnika opasne stvari, kao subjekta objektivne odgovornosti (ne)povoljno određiva-ti zakonske maksimume njegove novčane odgovornosti, kao i koliko je to uopće dobro ili loše odštet-nopravno rješenje, pravni su teoretičari podijeljenog mišljenja. Jedno je sigurno, a to je da se pri odre-đivanju takvih limita moraju postaviti visoke gornje granice da bi se u zakonom određeni maksimal-ni iznos mogli uklopiti svi slučajevi moguće odgovornosti za područje koje se utvrđuje, npr. objek-tivna odgovornost vlasnika motornih vozila, pa se postavlja pitanje koliko ih onda ima smisla uop-će i određivati. To je potvrdila upravo njemačka pravna praksa, gdje se maksimalni zakonom određe-ni novčani iznosi za naknadu šteta kod objektivne odgovornosti gotovo nikada ili vrlo rijetko isplaću-ju, upravo suprotno, te se naknade uglavnom isplaćuju u daleko manjem iznosu od zakonom odrede-nog maksimalnog iznosa, jer su i iznosi pune naknade štete uglavnom daleko niži od zakonski utvr-đenih maksimuma²⁰.

Sudska praksa²¹:

“Automobil u kretanju je opasna stvar, ... pa su nižestupanjski sudovi pravilnom primjenom odredbe čl. 174.st.1. ZOO utvrdili da D. M. kao imatelj opasne stvari, odgovara za štetu koja od nje nastane tužitelju.”

VSRRH Rev x 106/2008-2 od 21. listopada 2009.g.

“..bomba kao eksplozivna naprava predstavlja opasnu stvar – i da njen imatelj za posljedice koje ona eksplozijom stvori odgovara po principu objektivne odgovornosti, ...”

VSRRH Rev x 697/2009-2 od 3. ožujka 2010.g.

“Željeznički uređaji pod visokim naponom električne struje su opasna stvar ... a za štetu od opasne stvari odgovara njezin imatelj.”

VSRRH Rev 905/2006-2 od 18. siječnja 2007.g.

“Također se prvostupanjski sud pravilno pozvao na odgovornost za štetu od opasne stvari za koju odgovara njezin imatelj ..., a jednostruke ljestve bez hvataljki su nesumnjivo opasna stvar, ...”

Pž 4136/06-3 od 5. rujna 2006.g.

19 Prema BAR, Christian Von, “Limitation and Mitigation in German Tort Law” u “The Limits of Liability: Keeping the Floodgates Shut”, Kluwer Law International, The Hague-London-Boston, 1 edition, 1995.g., str. 21.-25.

20 Takvo zakonsko utvrđivanje maksimalnih novčanih iznosa naknade štete stvara također velike probleme kod osiguranja od na-knade štete. Troškovi osiguranja bivaju znatno veći jer se nepotrebno uzimaju u obzir nerealne vrijednosti predmeta osiguranja. I to je jedan od razloga zašto se u zemljama u kojima se ovo uzima kao zakonsko rješenje o objektivne odštetnopravne odgovornosti ono opravdano kritizira, upravo zbog nepraktičnosti u njegovoj primjeni.

21 Izvor sudske prakse za potrebe ovoga rada je pravni portal IUS-INFO (<http://www.iusinfo.hr/CaseLaws/TOC.aspx>) te <http://sudskepraksa.vrh.hr/supra/> (zadnji pristup 22. prosinca 2011.). Vidi i CRNIĆ, Ivica, “Odštetno pravo”, Zbirka sudaških rješenja o naknadi i popravljaju štete s napomenama i propisima, drugo bitno izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zgombić i Partneri d.o.o. - nakladništvo i informatika d.o.o., 2008.g.

“Dakle, pas nije bio čuvan niti vezan, već se slobodno kretao dvorištem, i ispred kuće, dakle, izvan kontrole vlasnika, pa zbog toga i predstavlja opasnu stvar ... za koju odgovara njezin ima-telj, ovdje tuženik.”

VSRRH Rev 2425/1997 od 15. veljače 2000.g.

“Salonitna cijev ostavljena na nezaštićenom krovu predstavlja opasnu stvar, pa za štetu nastalu padom cijevi (na automobil) odgovara njezin imatelj.”

VSRRH Rev 1738/1997 od 8. ožujka 2000.g.

“Stepenice na ulazu u trgovinu po kojima dnevno hoda veći broj ljudi, a koje nemaju ruko-hvat koji bi omogućio sigurno uspinjanje i silaženje tim stepenicama predstavljaju opasnu stvar, pa tuženik kao imatelj trgovine, pa tako i stepenica, odgovara za štetu...”

ŽS Kc Gž 668/1999.

“Ruševna zgrada kod koje zbog dotrajalosti postoji opasnost pucanja i padanja dijelova zgra-de na pločnik i drugo predstavlja opasnu stvar, pa za štetu nastalu na parkirnom vozilu uz zgra-du odgovara vlasnik zgrade.”

VSRRH Rev 829/1998. od 18. travnja 2001.g.

“...ukrasna posuda za cvijeće napunjena zemljom koja je neučvršćena postavljena na teške vertikalne stupove, ... s obzirom na svoju dimenziju (dužina oko jedan metar) i težinu, te poseb-no s obzirom na okolnost da se nalazi na javnom mjestu u neposrednoj blizini dječjeg vrtića i ško-le, predstavlja opasnu stvar. Stoga su nižestupanjski sudovi pravilno primijenili odredbu ... kada su revidenta ... kao imatelja opasne stvari utvrdili odgovornim za štetu...”

VSRRH Rev 917/2006-2 od 12. travnja 2007.g.

“Odlučujući o odgovornosti, sud prvog stupnja pravilno je primijenio materijalno pravo ... kada je ocijenio da je tuženica kao imatelj opasne stvari (neučvršćenog prozora) odgovara za šte-tu koju je pretrpjela tužiteljica po načelu uzročnosti.”

ŽS Zg Gž 238/2008-2 od 12. veljače 2008.g.

„Lovačko društvo koje gospodari lovištem odgovara za štetu koja je nastala naletom divljači na automobil na javnoj cesti i to po načelu uzročnosti, jer je divljač u takvim okolnostima opasna stvar i to bez obzira na činjenicu što divljač, konkretno divlja svinja, uopće ne egzistira u lovištu kojim gospodari lovačko društvo.“

Gž. Vž 713/06 od 27. lipnja 2006.g.

“Traktorska prikolica namijenjena za prijevoz bilja jest opasna stvar, pa vlasnik traktora i ta-kve prikolice, koja je korištena kao sredstvo za prijevoz radnika, odgovara radniku koji je stradao prilikom prijevoza u takvoj prikolici.”

ŽS Zg Gž – 7835/00 od 24. travnja 2001.g.

Odgovornost onoga koji vlasniku na protupravan način oduzme stvar

Činjenica da je upravo vlasnik subjekt objektivne odgovornosti od opasne stvari, nikako ne može značiti da je njegova odgovornost isključiva te da ne postoje situacije u kojima će ta odgovornost prijeći na nekoga drugoga umjesto samoga vlasnika.

Prepostavimo npr. situaciju u kojoj je vlasniku nekog psa,²² koji zbog svoje agresivnije naravi zahtijeva izrazitu brigu i nadzor, taj pas ukraden jer se možda eventualno radi o skupoj i vrijednoj pasmini ili iz nekog drugog razloga. Događa se, dakle, protupravno oduzimanje stvari iz sastavnog posjeda vlasniku. Pri tome vlasnik možda ne zna niti kada mu je pas točno ukradan, niti tko ga je ukrao, a naravno niti u čijem se posjedu on trenutno nalazi. Međutim, nakon nekog vremena, nađe se u situaciji da je kao vlasnik pozvan odgovarati za štetu koja je nastala time što je taj pas nekom grubim ugrizom prouzročio tjelesne ozljede. Pri tome je situacija dodatno komplicirana time što po kriteriju objektivne odgovornosti vlasnik odgovara zbog same činjenice da je vlasnik, pa tako nema mjesta raspravljajući o njegovoj krivnji.

Bilo bi apsolutno pravno neprihvatljivo u takvoj situaciji za naknadu štetu teretiti vlasnika. Vlasnik je ovdje oštećenik zbog toga jer mu je ukraden pas, znači, protupravno mu je oduzeta stvar koja je u njegovom vlasništvu, a ne štetnik po osnovi objektivnog kriterija odgovornosti za štetu zbog same činjenice da je vlasnik opasne stvari.

Upravo je radi toga što se u mnogim situacijama zbog protupravnog oduzimanja opasne stvari od vlasnika ne može dopustiti njegova odgovornost, člankom 1065. ZOO-a propisano da "ako je vlasniku oduzeta opasna stvar na protupravan način, za štetu koja od nje potječe ne odgovara on, nego onaj koji mu je oduzeo opasnu stvar, ako vlasnik nije za to odgovoran".

Da bi se, dakle, vlasnik u ovoj situaciji oslobodio odgovornosti potrebno je da se kumulativno ispunje slijedeće pretpostavke:

- protupravno oduzimanje opasne stvari od vlasnika - ne može se, sukladno navedenom, raditi o situaciji u kojoj je vlasnik opasnu stvar npr. svojevrijem predao drugome radi čuvanja, jer tu onda nema elemenata protupravnosti oduzimanja i
- da pri protupravnom oduzimanju nema odgovornosti vlasnika - npr. da je vlasnik mogao spriječiti protupravno oduzimanje opasne stvari, ali da to nije učinio jer je u tome možda pronašao i neki vlastiti interes; iz gornjeg primjera krađe opasnog psa, da je vlasnik npr. uočio da mu netko odnosi psa te je dopustio njegovo protupravno oduzimanje jer mu je pas stvarao prevelik financijski teret zbog velike količine hrane koja mu je neophodna za preživljavanje, a pri tome mu nije bilo važno što bi pas čiji je vlasnik, zbog agresivne i nepredvidljive ćudi mogao u svakome trenutku počiniti štetu (a što isto tako onaj tko ga protupravno oduzima čak i ne mora znati jer je riječ o pasmini koja inače nije sklona agresivnom ponašanju).

Iz navedenog primjera, nije teško uočiti, da iako se radi o slučajevima opasnih stvari gdje se primjenjuje kriterij objektivne odgovornosti za štetu, pa bi time sudski postupci za naknadu štete trebali biti jednostavniji, često to i nije slučaj. Pa čak i tamo gdje nema dvojbe o tome da stvar treba kvalificirati kao opasnu, objektivne je kriterije nekada teško odvojiti od subjektivnih ili, možda je bolje reći, nije uvijek lako eliminirati sve možebitne činjenice koje idu u prilog primje-

²² Životinje su posebne vrste opasnih stvari o kojima se zbog specifičnosti u odgovornosti vezano uz njih stvorilo dosta polemike. Tako je, između ostaloga, pravnom teorijom i sudskom praksom utvrđeno da je za kvalifikaciju životinje kao opasne stvari potrebno da je ona iz nekog opravdanog razloga predstavljala povećan rizik za okolinu, da je npr. "divlja" i kao takva opasna te da ju je potrebno nadzirati povećanom pažnjom. Više o odgovornosti za štetu koju počini konkretno divljač, vidi u BULKA, Zinka, "Odgovornost za štetu koju počini divljač", Hrvatska pravna revija, br. 7-8, 2006.g., str. 48-51.

ni subjektivnog kriterija, kako bi se nedvojbeno utvrdilo da se radi o isključivo objektivnoj odgovornosti vlasnika.

Sudska praksa:

"...isključuje se odgovornost imatelja opasne stvari za štetu kada mu je stvar oduzeta na protupravan način u kojem slučaju odgovara onaj koji mu je oduzeo stvar, ako imatelj za to nije odgovoran. ... Ovaj sud nalazi da u situaciji kada je vozilo bilo parkirano na uobičajeni način u dvorištu kuće u K., tj. na prvoj liniji bojišnice i služio je za razvažanje vojnika na položaje, da je vozač koji je bio zadužen za vozilo u času oduzimanja vozila bio kolima Hitne pomoći otišao po ranjenike, a da M. V. kao pripadnik HV-a nije bio na službenom zadatku, dapače, bez odobrenja je napustio položaj i kriomice uzeo vozilo za svoje potrebe, pa se u konkretnoj situaciji ne može prirediti tuženici (RH) da je svojim propustima pridonijela da joj opasna stvar bude na protupravan način oduzeta."

VSRH Rev 40/2008-2 od 2. travnja 2008.g.

"...sudovi su s osnovom zaključili da se radi o protupravnom prisvajanju bombe od strane svjedoka L. koji se ni na opetovane pozive tuženice putem javnih medija da se vrati protupravno zadržano oružje i streljivo nije odazvao, pa ovaj sud nalazi da je pravilno primijenjeno materijalno pravo i to odredba ... prema kojoj ako je imatelj oduzeta opasna stvar na protupravan način, za štetu koja od nje potječe ne odgovara on, nego onaj koji mu je oduzeo opasnu stvar, ako imatelj za to nije odgovoran."

VSRH Rev 1056/2006-2 od 5. rujna 2007.g.

"...nižestupnijski sudovi pogriješno smatraju kako nije utvrđeno da bi I. M. vozilo oduzeo na protupravan način. Naime, njegovo ponašanje u konkretnom slučaju ima obilježje protupravnosti, jer je predmetno motorno vozilo uzeo i koristio bez odobrenja svojih nadređenih osoba... Motorno vozilo u pokretu je s pravnog gledišta opasna stvar, te RH odgovara za štetu nastalu trećim osobama njihovim motornim vozilom u pokretu, neovisno o tome je li štetna nastala u tijeku radnji vojne službe ili u svezi s vojnom službom, dakako ako ne dokaže postojanje razloga koji ju oslobađaju odštetne odgovornosti."

VSRH Rev x 2/2008-2 od 19. studenoga 2008.g.

4.2.2. ODGOVORNOST KADA VLASNIK OPASNU STVAR POVJERI TREĆOJ OSOBI

Umjesto vlasnika stvari, i isto kao on, odgovara osoba kojoj je vlasnik povjerio stvar da se njome služi ili osoba koja je inače dužna da je nadgleda, a nije kod nje na radu. Ali će pored nje odgovarati i vlasnik stvari ako je šteta proizašla iz neke skrivene mane ili skrivenog svojstva stvari na koje joj nije skrenuo pozornost.²³

U sudskoj se praksi ovo zakonsko rješenje najčešće primjenjivalo u slučajevima šteta od motornih vozila, npr. slučajevi najma vozila, posudbe i sl., bilo da se radi o situacijama isključive odgovornosti onoga kome je vlasnik povjerio vozilo da se njime služi ili o situacijama gdje pored nje

²³ Čl. 1066. stavak 1. i 2. ZOO-a.

odgovara i vlasnik zbog toga jer je šteta proizašla iz neke skrivene mane ili svojstva vozila na koje vlasnik onome kome je vozilo povjerio nije skrenuo pozornost.

Iako je u odnosu na onoga kome je šteta prouzročena zbog skrivenih nedostataka opasne stvari odgovornost vlasnika i onome kome je stvar povjerena jednaka, odgovorna će osoba koja je isplatila naknadu oštećeniku imati pravo zahtjeva cijelog njezinog iznosa od vlasnika, ako se radi o skrivenom nedostatku zbog kojega je nastala šteta za koju je odgovarao, a na koje nedostatke on nije bio upozoren.

Vratimo se ipak primjeru psa kao opasne stvari. U ovom se slučaju ne bi radilo o protupravnom oduzimanju opasnog psa, nego o tome da je takvog psa njegov vlasnik povjerio npr. nekom treneru pasa i na to njegov zahtjev jer on toga psa smatra pogodnim kako bi na njemu isprobao učenje određene vještine. Ukoliko bi taj pas za vrijeme dok se nalazi kod trenera kojemu ga je vlasnik povjerio, svojim ugrizom nekome prouzrokovao tjelesne ozljede, oštećeniku bi za štetu jednako odgovarao i vlasnik, kao i onaj kome je on povjerio psa. Međutim, ako je pas nasilno reagirao jer je sklون pretjeranoj agresivnosti nesvojstvenoj takvoj pasmini, a da na tu skrivenu agresivnu narav vlasnik nije skrenuo pozornost treneru, potomji će, pod uvjetima i na način kako je to propisano zakonom, imati pravo zahtjeva cijelog iznosa naknade štete koju je isplatio oštećeniku.

Ukoliko vlasnik opasnu stvar povjeri osobi koja nije osposobljena ili nije ovlaštena njome rukovati, odgovarat će za štetu koja potekne od te stvari. Ovdje se radi o solidarnoj²⁴ odgovornosti za štetu. Najčešći su primjeri iz sudske prakse i u ovom slučaju motorna vozila.

Sasvim je razumljivo da je odgovornost, onoga koji povjerava opasnu stvar osobi koja nije osposobljena njome rukovati i onoga koji pristaje na uporabu opasne stvari za koju nije osposobljen, obostrana i gotovo jednaka. Zbog toga razloga, solidarna je odgovornost u ovakvom slučaju jedino opravdano odštetopravno rješenje.

Sudska praksa:

“... prema činjeničnim utvrđenjima sudova proizlazi da je imatelj vozila svoje vozilo predao na ranje autopraonici V. ... Pritom je djelatnik autopraonice Ž.N. upravljajući vozilom unatrag u namjeri da cijelim autom uđe u garažu, koja se potom trebala zatvoriti, prignječio tužiteljicu, također djelatnicu autopraonice koja je ujedno usmjeravala vozača u kretanju unazad u zid garaže i nanio joj teške po život opasne ozljede ... od inače zakonom predviđene objektivne odgovornosti imatelja stvari za štetu od opasne stvari (...) umjesto imatelja stvari i jednako kao i on odgovara osoba kojoj je imatelj povjerio stvar da se njome služi ili osoba koja je inače dužna da je nadgleda, a nije kod njega na radu, a to je u konkretnom slučaju autopraonica V. odnosno njezin vlasnik. ... Za štetu nastalu od opasne stvari (automobila) odgovara imatelj, odnosno vlasnik stvari, a uz njega i u granicama njegove odgovornosti osiguratelj kod kojeg se vlasnik vozila osigurao od odgovornosti za štete počinjene trećim osobama uporabom tog vozila. Kako u ovom slučaju umjesto imatelja stvari i isto kao on odgovara osoba kojoj je stvar povjerio to, ne postoji odgovornost za štetu samog osiguratelja.”

VSRRH Rev 857/2007-2 od 12. prosinca 2007.g.

²⁴ Budući da se solidarna odgovornost nikada ne pretpostavlja, zakon je ovdje pravna osnova solidarne odgovornosti. Kod opasnih stvari, pod određenim uvjetima, moguće je da pravna osnova solidarne odgovornosti bude i pravni posao, kada bi se takva odgovornost za štetu ugovorila.

“... imatelj (vlasnik) opasne stvari ne odgovara za štetu nastalu od opasne stvari ako je stvar povjerio drugoj osobi da se njome služi, ... umjesto tužene kao imatelja (vlasnice) opasne stvari, u istom opsegu kao i ona-tuženica odgovara osoba kojoj je vlasnica, tj. tuženica povjerila stvar da se njome služi, a u konkretnom slučaju to je bio R. G.. Upravo iz iznijetog, tužena, premda je imatelj (vlasnik) vozila kao opasne stvari ne odgovara za štetu nastalu tužitelju njezinom uporabom. Tuženica bi samo ... bila odgovorna za štetu tužitelju u slučaju da je utvrđeno da je šteta proizašla iz neke skrivene mane vozila, a što u ovom prijetoru tužitelj niti ne tvrdi, niti dokazuje.”

VSRRH Rev 619/2006-2 od 26. srpnja 2006.g.

“Tu odredbu pravilno tumače nižestupanjski sudovi da se vlasnik vozila ne može osloboditi odgovornosti za štetu kada je opasnu stvar, ovdje vozilo, povjerio svom radniku ... Kod toga zakonodavac ne pravi razliku zbog čega je i u koju svrhu vlasnik povjerio stvar svome radniku već je naglasak na tome da nema oslobodjenja od odgovornosti ako je stvar povjerena radniku poslodavca...”

VSRRH Rev 714/2007-2 od 12. prosinca 2007.g.

“Nije sporno u ovoj fazi postupka da je vlasnik zrakoplova I. tuženik. ... umjesto imatelja opasne stvari, ali isto kao i on, što ne znači uz njega nego umjesto njega, ali na jednak način, odgovarat će ona osoba kojoj je imatelj povjerio stvar da se njome služi. ... Činjenica da je pilot kao član I. tuženika upravljao zrakoplovom upućuje na činjenicu da je zrakoplovom upravljao za ime i za račun I. tuženika, a ne isključivo u svoje ime. Stoga zbog pogriješnog pravnog pristupa niti činjenično stanje glade eventualne ekskulpacije I. tužene za štetu kao imatelja (vlasnika) opasne stvari nije pravilno i potpuno utvrđeno.”

VSRRH Rev 390/2008-2 od 8. travnja 2004.g.

“Ocijenjeno je da vlasnik brodice ne odgovara za štetu nastalu upotrebom brodice, jer ju je povjerio drugoj osobi u situaciji kad je vožnju poduzela osoba osposobljena za upravljanje uz dopuštenje vlasnika.”

VSRRH Rev 390/2008-2 od 8. travnja 2004.g.

Odgovornost kada vlasnik opasnu stvar povjeri osobi koja nije osposobljena ili nije ovlaštena njome rukovati

Opasne stvari predstavljaju povećanu opasnost nastanka štete za okolinu, pa ih zbog toga treba nadzirati povećanom pažnjom. Iz toga proizlazi još jedna obveza vlasnika opasne stvari, a to je da mora voditi računa o tome kome, kada i na koji način povjerava takvu stvar, a naročito je li ta osoba osposobljena i/ili ovlaštena njome rukovati. Zbog toga razloga zakon je propisao da vlasnik opasne stvari koji ju je povjerio osobi koja nije osposobljena ili nije ovlaštena njome rukovati odgovara za štetu koja potekne od te stvari²⁵.

Odgovornost vlasnika, naravno, ne isključuje i odgovornost onoga koji je kao neovlašten i neosposobljen rukovao opasnom stvari. Ako netko tko je za to neovlašten rukuje npr. vatrenim oružjem i pri tome zbog svoje neosposobljenosti prouzrokuje drugome štetu, za štetu će oštećeniku solidarno odgovarati i on i vlasnik oružja kao opasne stvari.

Agresivan pas kao opasna stvar i ovdje bi mogao poslužiti kao primjer. Ukoliko vlasnik svog agresivnog psa, zbog npr. odlaska na put, pristane povjeriti nekome na čuvanje, a osoba kojoj je

²⁵ Čl. 1066. st. 4. ZOO-a.

povjeren, nema ni znanja ni vještine vladanja takvim psom, a nije ni upoznata koje je mjere opre- za za potrebno poduzeti da taj pas ne bi počinio štetu (npr. potrebno mu je staviti brnjicu na njuš- ku, davati mu hranu u određeno vrijeme, obvezno ga zatvarati u boksu itd.), za štetu koju taj pas prouzrokuje, solidarno će odgovarati i vlasnik i ona kome je povjerio psa, prvi zbog same činje- nice da je vlasnik opasne stvari koju je povjerio osobi neosposobljenoj da njome rukuje (umjesto možda nekoj instituciji koja je ovlaštena zbrinjavati i čuvati takve pse), a drugi, iako nije vlasnik, zato što je unatoč svojoj neosposobljenosti i neovlaštenosti rukovao opasnom stvari.

Sudska praksa:

“Vlasnik traktora, koji je upravljanje traktorom povjerio vozaču koji nije bio osposobljen za upravljanje, i vozač solidarno su odgovorni za štetu učinjenu traktorom.”

VSRH Rev 1461/87 od 30. prosinca 1987.g.

4-3. ODGOVORNOST VLASNIKA ZA ŠTETE IZAZVANE MOTORNIM VOZILOM U POGONU

4-3.1. ODGOVORNOST ZA ŠTETU KOJU PRETRPE TREĆE OSOBE

Za štetu koje pretrpe treće osobe u svezi s pogonom motornog vozila²⁶ odgovara njegov vla- snik²⁷. Vlasnikom se pretpostavlja osoba na koga glasi prometna dozvola, odnosno na koga je vo- zilo registrirano. Trećom osobom smatra se oštećenik koji nije ujedno vlasnik, ni neovlašteni ko- ristik motornog vozila, niti osoba zadužena u svezi s pogonom motornog vozila. To mogu biti npr. pješaci, biciklisti, putnici itd.

Pješaci se kao sudionici u prometu tretiraju kao visokopotencijalni oštećenici²⁸ pa se na njih bezuvjetno primjenjuje načelo o kauzalnoj odgovornosti.

Direktiva 2005/14/EZ²⁹ koja primarno uređuje obvezatno osiguranje od odgovornosti za šte- te pretrpljene u prometnim nezgodama, svoje pravno uporište između ostaloga bazira na činje- nici da nematerijalne i materijalne štete koje pretrpe pješaci, biciklisti i drugi nemotorizirani ko- ristici cesta, koji su obično najslabija stranka u nezgodi, trebaju biti pokriveni obveznim osigu- ranjem vozila, koje sudjeluje u nezgodi ako oni imaju pravo na naknadu štete temeljem nacional-

²⁶ Motorno vozilo je vozilo koje je namijenjeno da se snagom vlastitog motora kreće po površini zemlje, na tračnicama ili bez njih. Sastavnim dijelom motornog vozila smatra se i njime povezana prikolica. Motorno vozilo je u pogonu kad se koristi u svrhu kojoj je namijenjeno bez obzira radi li pri tome motor koji služi za njegovo kretanje (čl. 1068. ZOO-a). Motorna su vozila npr. automo- bili, motocikli, vlakovi, tramvaji, autobusi, traktori, bageri i razna druga radna motorna vozila, kamioni itd. Budući da se ne kreću snagom vlastitog motora bicikli, zaprežna vozila i sl. ne mogu se smatrati motornim vozilima. Kretanje snagom vlastitog motora ne treba podrazumijevati i to da motor vozila radi, nego da se koristi u svrhu za koju je namijenjeno, npr. da traktor stoji zaustav- ljen na njivi. Sigurnost prometa na cestama predmet je regulacije Zakona o sigurnosti prometa na cestama ("Narodne novine" broj 67/08, 48/10 i 74/11). Kao izvor velikog broja zakonskih tekstova za potrebe ovoga rada korištene su internetske stranice Narodnih novina: <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx> (zadnji pristup 21. prosinca 2011.).

²⁷ Čl. 1069. st. 1. ZOO-a.

²⁸ Tako i MATUJEVIĆ, Berislav u "Pješaci – kroz propise i sudsku praksu", Osiguranje, br. 7-8, 2010.g., str. 71.

²⁹ Directive 2005/14/EC of the European parliament and of the Council of 11 May 2005. Dostupno na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriSrv/LexUriSrv.do?uri=OJ.L:2005:149:004:004:EN:PDF> (zadnji pristup 11. prosinca 2011.). Tom Direktivom mijenjaju se Direktive 72/166/EEZ, 84/5/EEZ, 88/357/EEZ, 90/232/EEZ te Direktiva 2000/26/EZ Europskog parlamenta i Vijeća koja se odnose na osiguranje od odgovornosti iz uporabe motornih vozila.

nog građanskog prava, što ne isključuje građansku odgovornost niti utječe na visinu dosudene naknade štete u određenoj nezgodi prema nacionalnom zakonodavstvu.

Pravila o odgovornosti prijevoznika za tjelesne ozljede i smrt putnika te za gubitak i oštećenje prtljage ranije su bila predviđena uglavnom međunarodnim konvencijama, no posljednjih godi- na postaju sve više predmet interesa europskog zakonodavca³⁰. Tako je posljednjih petnaestak godina doneseno više uredbi o odgovornosti prijevoznika za štetu koju pretrpe putnici (zbog smrti, tjelesnih ozljeda, gubitka i/ili oštećenja prtljage).

Činjenica da se vozilo u vlasništvu više osoba, registrira na ime jedne od njih, sukladno pisa- noj izjavi danoj nadležnoj policijskoj upravi, ne mijenja da suvlasništvo, odnosno zajedničko vla- sništvo nad motornim vozilom, podrazumijeva i solidarnu odgovornost suvlasnika, odnosno za- jedničkih vlasnika za štetu koju pogonom motornog vozila pretrpe treće osobe. Međutim, regre- sna prava za isplaćenu štetu trebala bi biti razmjerna veličini suvlasničkog dijela.

Solidarna je odgovornost vlasnika zakonom predviđena i za štetu trećim osobama prouzroče- nu pogonom dvaju ili više motornih vozila. Svaki vlasnik, kao dužnik solidarne obveze odgovara oštećeniku za cijelu štetu, te oštećenik može zahtijevati ispunjenje od bilo kojeg solidarnog duž- nika, sve dok obveza ne bude potpuno ispunjena. Pitanje eventualne isključive krivnje jednog od vlasnika motornog vozila za štetu nastalu trećoj osobi, može se rješavati samo u regresnoj parni- ci između vlasnika motornih vozila.

Sudska praksa:

“Motorno vozilo (u ovom slučaju kamion s priključnim vozilom) u pokretu predstavlja opa- snu stvar. Imatelj opasne stvari (...) odgovara za štetu koja od nje potječe bez obzira na krivnju. ... za štetu koju pretrpe treće osobe imatelji motornih vozila odgovaraju solidarno (a pješak je treća osoba u odnosu na dva ili više vlasnika motornih vozila, sudionika prometne nezgode) pa bi se i u tom slučaju odgovornost tuženika prosuđivala po načelu uzročnosti.”

VSRH Rev 442/2005-2 od 31. siječnja 2006.g.

“Stoga za štetu prouzročenu trećoj osobi, sudatom više motornih vozila, svi imatelji vozila odgovaraju solidarno, zbog čega postoji i solidarna odgovornost njihovih osiguratelja, pri čemu pitanje eventualne krivnje jednog od vlasnika motornog vozila, u odnosu na oštećenika, nije ni od kakvog značenja. Načelo objektivne odgovornosti u slučaju štete nastale zbog nezgode iza- zvane motornim vozilima u pokretu, važno je samo u odnosu na oštećenika, ukoliko je oštećenik svojim ponašanjem pridonio nastanku štete, a ne i u odnosu na udio svakog imatelja motornog vozila u njegovoj krivnji za nastanak prometne nezgode.”

ŽS Vž 1031/2005-2 od 29. kolovoza 2005.g.

“...za štetu prouzročenu opasnom stvari, a kakvo je motorno vozilo u pokretu, odgovara nje- zin imatelj pa osoba koja je pretrpjela štetu uzrokovanu motornim vozilom u pokretu može po- traživati naknadu štete kako od osobe koja je motornim vozilom upravljala ukoliko je ona odgo- vorna za nastalu štetu tako i od osiguratelja ili od oboje njih, jer je odnos između osiguratelja i njegovog osiguranika ugovorni odnos koji trećega ne obvezuje.”

ŽS Vž 452/10-2 od 10. svibnja 2010.g.

³⁰ PETRIĆ, Silvija, "Uskladjivanje europskog odštetnog prava", Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br. 7, Mostar, 2009.g., str. 132.

Odgovornost za štetu koju vlasnici motornih vozila nanesu jedan drugome

Najveći broj šteta izazvanih motornim vozilima u pogonu potječu iz sudara tih vozila, pri čemu svi oni koji time mogu biti oštećeni (vlasnici motornih vozila, vozači, kao i treće osobe), imaju pravo zahtijeva na naknadu štete, ali se odgovornost subjektata za naknadu štete temelji na različitim pravilima odgovornosti.

Kod odgovornosti za štetu koju vlasnici motornih vozila nanesu jedan drugome, premda su motorna vozila opasna stvar, umjesto o objektivnoj primjenjuju se pravila o subjektivnoj odgovornosti za štetu, odnosno pravila o odgovornosti na osnovi krivnje.

Kada vlasnici motornih vozila nanose štetu jedan drugome, obojica bivaju i oštećenik i štetnik. Ako je jedan od njih isključivo kriv³¹ za štetni događaj, snositi će svu štetu, i svoju i štetu vlasnika drugog vozila, a ako postoji obostrana krivnja vlasnika motornih vozila, svaki će vlasnik, razmjerno stupnju svoje krivnje, odgovarati drugome za njegovu štetu. Ukoliko nema krivnje nijednog, ukupna se šteta dijeli na jednake dijelove, s tim da sud može iz razloga pravичnosti odlučiti i drukčije.³²

Sudska praksa:

“U postupku je utvrđeno da je vozač tužene, upravljajući mobiliziranim vozilom, skrivio prometnu nezgodu u kojoj je došlo do sudara vozila, da je u prometnoj nezgodi oštećeno vozilo tužitelja, ... u slučaju nezgode izazvane motornim vozilom u pokretu koja je uzrokovana krivnjom jednog imatelja primjenjuju se pravila o odgovornosti po osnovi krivnje (...). U navedenom slučaju utvrđeno je da je vozač tužene³¹ skrivio prometnu nezgodu i da je šteta uzrokovana isključivo krivnjom tužene kao imatelja, te stoga po osnovi krivnje tužena odgovara za štetu.”

VSRRH Rev 189/2006-2 od 27. travnja 2006.g.

U ovom predmetu tuženi nije dokazao da bi predmetna šteta izazvana sudarom motornih vozila nastala bez krivnje njene osiguravnice, već je naprotiv utvrđeno da je osiguravnica tuženog nepažljivim prelaženjem svojim vozilom na lijevu stranu ceste isključivo kriva za nastanak predmetnog štetnog događaja. Zbog toga su nižestupajski sudovi pravilno primijenili materijalno pravo iz navedenih zakonskih odredaba kad su prihvatili tužbeni zahtjev tužitelja za naknadu štete na njegovom vozilu.

VSRRH Rev 545/2002-2 od 16. travnja 2002.g.

4-3-3. ODGOVORNOST U SLUČAJU NEOVLAŠTENOG KORIŠTENJA MOTORNOG VOZILA

Pri utvrđivanju odgovornosti za štetu izazvanu motornim vozilom u pogonu, nije uvijek odlučujuća okolnost na koga je vozilo, sukladno posebnim propisima, registrirano. Već smo prethodno naglasili da iako je motorno vozilo u pogonu opasna stvar, zbog brojnih situacija u kojima se odgovornost vlasnika ne može mjeriti isključivom primjenom objektivnog kriterija za nakna-

31 Krivnjom vlasnika smatra se i krivnja osobe kojom se on poslužio prilikom nastanka štetnog događaja ili kojoj je vozilo povjerio.

32 Čl. 1072. ZOO-a.

33 Tužena je u ovom procesu slučajju RH. O objektivnoj odgovornosti države vidi više u CRNIĆ, Ivica, “Odstetna odgovornost države nije isključivo objektivna”, Hrvatska pravna revija, br. 4, 2008.g., str. 24-34. I KALADIĆ, Ivan, “O odgovornosti RH za štetu od opasne stvari odnosno opasne djelatnosti”, Pravo i porezi, br. 2., 2008.g., str. 36-40.

du štete, ZOO je propisao slučajeve u kojima se odgovornost vlasnika mjeri i njegovim psihičkim odnosom prema štetnoj radnji i šteti kao njenoj posljedici, odnosno stupnjem njegove krivnje.

U skladu s tim, slučajevi neovlaštenog korištenja motornog vozila, do kojeg nije došlo krivnjom vlasnika, podrazumijevaju oslobođenje vlasnika od odgovornosti za štetu trećim osobama, koju, štetu, je u cijelosti dužan naknaditi neovlašteni korisnik. Pored njega i solidarno s njim odgovarat će i vlasnik motornog vozila, ako je svojom krivnjom ili krivnjom osoba koje su se trebale brinuti o vozilu, omogućio neovlašteno korištenje vozila.³⁴

Neovlaštenim korisnikom smatra se osoba koja u vrijeme štetnog događaja koristi motorno vozilo bez suglasnosti vlasnika, a nije kod njega zaposlena u svezi s pogonom motornog vozila, niti je član njegova obiteljskog kućanstva, niti joj je vlasnik vozilo predao u posjed.³⁵ To npr. mogu biti slučajevi kriomice ili silom uzetog vozila.

Sudska praksa:

“Automobil je opasna stvar, a za štetu od opasne stvari odgovara njezin imatelj (...). U takvoj situaciji poslodavac se, kao vlasnik opasne stvari, ne može osloboditi odgovornosti prebacivanjem krivnje na radnika kojem je upravo on povjerio opasnu stvar da njome upravlja. Radnik u takvom slučaju upravlja opasnom stvari u ime i za račun poslodavca kao vlasnika te stvari, pa poslodavac odgovara za štetu trećima koja proizide iz uporabe opasne stvari. U toj situaciji radnik nije treća osoba čije bi ponašanje oslobađalo tuženika kao vlasnika opasne stvari od odgovornosti.”

VSRRH Rev 449/2005-2 od 26. siječnja 2006.g.

“U situaciji kada su tuženici, kao supočinitelji, tužitelju protupravno oduzeli motorno vozilo, kada bi ga upotrijebili radi zajedničkog prijevoza do željenog mjesta, pa je šteta nastala upravo za vrijeme takve uporabe vozila, uslijed slijetanja vozila s ceste, ocijenjeno je da postoji pravno relevantna uzročna veza između čina protupravnog oduzimanja vozila i nastanka štete.”

ŽS Vt Gž 118/05-2 od 30. rujna 2005.g.

5. OSLOBOĐENJE VLASNIKA OD ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU OD OPASNE STVARI

Kao osnovni pravni izvor koji regulira oslobođenje od odgovornosti za štetu od opasne stvari i opasne djelatnosti u našem zakonodavstvu upravo je Zakon o obveznim odnosima. Promatrajući odredbe koje reguliraju ovu pravnu problematiku, ono što prvo uočavamo je da se radi o vrlo malom broju zakonskih normi predmet kojih je regulacija odgovornosti za štetu od opasne stvari uopće, a o oslobođenju od iste odgovornosti tek jedan članak zakona koji čini pet stavaka. Složili bi se mnogi pravni stručnjaci, zakonski tekst je time bolji ako se malim brojem jasno definiranih, nedvojbenih odredaba uspješno regulira određeno pravno područje posebno ako se jasnost, nedvosmislenost i potpuna definiranost potvrdi I njihovom dobrom primjenom u sudskoj praksi. Na prvi pogled, možda bi se dalo zaključiti da su gore navedene odredbe ZOO-a upravo takve i da se hrvatski zakonodavni sustav može pohvaliti uspješnom pravnom regulativom jednog vrlo složenog pravnog područja kakva je odgovornost za štetu od opasne stvari i opasne djelatnosti

34 Čl. 1070. st. 1. i 2. ZOO-a.

35 Čl. 1070. st. 3. ZOO-a.

(dio koje je naravno i oslobođene od te odgovornosti). No, nažalost, njihovom dubljom analizom, dolazi se do potpuno suprotnih zaključaka.

ZOO je regulacijom pod istim poglavljem pa i nekim istim zakonskim odredbama na svojevrsan način objedinio ove dvije odgovornosti (od opasne stvari i od opasne djelatnosti) u uvjetima i načinima na koji se one mogu manifestirati kroz svoju praktičnu primjenu. Ni na koji način se ne želi reći da je to iz bilo kojeg razloga manje dobro zakonsko rješenje od onoga kakvo bi ponudila pojedinačna regulacija. Upravo suprotno, pitanje je je li potpuno odvojena regulacija istim općim pravnim propisom u ovom slučaju uopće moguća s obzirom na to da se radi o utvrđivanju odgovornosti nad svojevrsnim izvorom opasnosti kao takvim, bez obzira na njegovu činjeničnu i pravnu pozadinu.

Međutim, ono što na određeni način ostavlja jednu pravnu prazninu je činjenica da se zakon unutar poglavlja nazvanog „ODGOVORNOST ZA ŠTETU OD OPASNE STVARI ILI OPASNE DJELATNOSTI” osvrće i na jednu i drugu odgovornost samo kroz dvije odredbe (čl. 1063. i 1064. ZOO-a), dok se ostalim odredbama regulira samo odgovornost od opasne stvari.

Najviše se ta pravna praznina održava upravo na dio poglavlja „oslobođenje od odgovornosti” (čl. 1067.) koji govori isključivo o oslobođenju od odgovornosti vlasnika opasne stvari. Opasna djelatnost kao takva nije predmet regulacije ovoga članka zakona, kao ni ovoga dijela zakonskog poglavlja uopće, pa se opravdano postavlja pitanje što je sa zakonskom regulacijom oslobođenja od odgovornosti za štetu od opasne djelatnosti? Zašto se nastavkom zakonskog teksta koji je prvotno kroz dvije odredbe (čl. 1063. i 1064.) jasno pojmovno odvojio odgovornost od opasne stvari i odgovornost od opasne djelatnosti, regulira samo odgovornost od opasne stvari?

Pretpostavka je da je zakonodavac namjeravao sve rečeno za oslobođenje od odgovornosti vlasnika opasne stvari primijeniti i na odgovornost osobe koja se bavi opasnom djelatnošću, iako to zakonom nije izričito utvrđeno. Sudska praksa potvrđuje da se istom pretpostavkom povode suci kod odlučivanja o oslobođenju od odgovornosti za štetu opasne djelatnosti jer se redovito pozivaju upravo na čl. 1067. koji govori o oslobođenju od odgovornosti vlasnika opasne stvari. Ipak, to što suci (kao i svatko tko se nađe u ulozi tumača zakona) kao opravdanje za svoju pretpostavku mogu donekle pronaći u čl. 1064. gdje se vlasnik opasne stvari i osoba koja se bavi opasnom djelatnošću stavljaju u isti pravni položaj kada je u pitanju odgovornost, ne može opravdati očitu zakonsku nedorečenost koja bez sumnje postoji.

Čemu izričito pojmovno razdvajanje na dvije odgovornosti u jednom članku nastavno prešutno objediniti u drugom kod regulacije načina oslobođenja od tih dviju odgovornosti?

Ako je intencija zakonodavca objedinjavanje pitanja odgovornosti za „povećanu opasnost” koja zahtijeva posebnu brigu i pažnju onoga pod čijim se nadzorom ta opasnost nalazi, bez obzira o kakvoj se vrsti opasnosti radi, odnosno bez obzira je li ta posebna briga oko izvora opasnosti potrebna neosivno o tome je li izvor opasnosti stvar, djelatnost ili nešto treće, onda nema razloga i da se zakonski tekst tako ne definira.

Austrijski odštetnopravni sustav se npr. opredijelio za termin „stvarni nadzor nad izvornom opasnošću”, čime se i pitanje dileme oko oslobođenja od odgovornosti kada vlasnik nema „nadzor” nad svojom opasnom stvari, jer mu je npr. ukrađena, niti ne postavlja buduću da vlasništvo kao takvo i nije zakonom određena vodilja prema odgovornom za štetu. Stvarni nadzor je bitan čimbenik odgovornosti bez obzira na kojoj se konkretnoj pravnoj i činjeničnoj osnovi takav nadzor utvrđuje. Ono što je od presudne važnosti je na kome je dužnost

da rizik, tj. povećanu opasnost nadzire posebnom pažnjom bez obzira bio to vlasnik stvari, kradljivac stvari, najmoprimac, zakupac, ili netko treći, odnosno je li odgovornost onoga tko obavlja opasnu djelatnost pravno utemeljena na registraciji djelatnosti, koncesiji, podkoo-peraciji itd.

Iako formulacija zakonskih odredaba na prvi pogled ne govori tako, ako dublje analiziramo i naš odštetni sustav teži tome. Da je zapravo nadzor nad izvorom opasnosti također najvažniji čimbenik kod utvrđivanja odgovornosti, premda zakonski tekst, čini se, nije najspretnije definiran, govore nam upravo egzneracijski razlozi koje predviđa naš ZOO.

Vlasništvo nije presudan čimbenik niti prema engleskom pravu. Odredbe francuskih zakona koje reguliraju objektivnu odgovornost za štetu i oslobođenje od nje, također rijetko uzimaju vlasništvo kao vodilju prema odgovornom, kao i njemačkih ili talijanskih.

Isto se tako pojam „opasna stvar i opasna djelatnost” rijetko pronalaze kao temelji objektivne odgovornosti nego se ili govori o „izvoru opasnosti” kao općem pojmu ili o konkretnom izvoru neke opasnosti koja je predmet regulacije određenog zakona.

Vlasnik se, prema odgovarajućim odredbama ZOO-a, može osloboditi odgovornosti za štetu od opasne stvari ako nisu ispunjene sve pretpostavke odgovornosti, ako je šteta nastala višom silom, ako je šteta nastala isključivo radnjom oštećenika ili isključivo radnjom treće osobe.

5.1. NISU ISPUNJENJE SVE PRETPOSTAVKE ODGOVORNOSTI

Neovisno o kojoj vrsti odgovornosti govorimo, ne može se odgovarati za štetu, ukoliko se ne ispunje sve pretpostavke te odgovornosti.

Vlasnik neće odgovarati za štetu od opasne stvari ako:

1. nema štetne radnje

Unatoč tome što postoji šteta, ne može se vlasnika pozvati na odgovornost za štetu koja nije prouzročena štetnom radnjom (njegovom i/ili štetnom radnjom onih za koje on odgovara). Iako po kriteriju objektivne odgovornosti krivnja vlasnika opasne stvari nije od presudnog značenja, postojanje štetne radnje koja je prouzročivala određenu štetu prva je i najvažnija pretpostavka njegove odgovornosti. Štetnu radnju kao pretpostavku objektivne odgovornosti mora dokazati³⁶ oštećenik.

2. nema štete

Sukladno čl. 1046. ZOO-a šteta je umanjene nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta).

Svaka štetna radnja ne prouzrokuje nužno i štetnu posljedicu. Moguće je da vlasnik opasne stvari ošteti štetnu radnju, a da time ne prouzrokuje nikakvu štetu, te ga se u tom slučaju, ne može pozvati za odgovornost na naknadu štete koja ne postoji. Jednako kao i štetnu radnju, štetnu posljedicu također dokazuje oštećenik.

3. ne postoji uzročna veza između štetne radnje i štete

³⁶ Općenito o teretima dokazivanja u postupcima naknade štete vidi: JAKOVINA, Dražen, „Teret dokazivanja u postupcima naknade štete”, Osiguranje, br. 6, 2009.g., str. 42.-51.

Šteta može nastati kao posljedica različitih štetnih radnji. I sam oštećenik može počinuti štetnu radnju zbog koje je nastala šteta. Da bi vlasnik opasne stvari odgovarao za štetu, nužno je da je šteta od opasne stvari nastala upravo zbog one štetne radnje zbog koje je pozvan na odgovornost, odnosno da postoji uzročna veza između te štetne radnje i štetne posljedice³⁷.

Kod šteta koje nastanu u svezi s opasnom stvari, oštećenik ne mora dokazivati uzročnu vezu između štetne radnje i štete, već se ta uzročnost pretpostavlja.

Uzročnost kao pretpostavka odgovornosti za štetu prihvaćena je u brojnim europskim pravnim sustavima. Tako se odgovornost za štetu u austrijskom građanskopravnom sustavu može utvrditi samo ukoliko postoji veza između osobe koja je počinila štetnu radnju i štete. Sukladno §1295³⁸ Austrijskog općeg građanskog zakonika, štetnik ("Beschädiger") mora naknaditi štetu koju je nanio oštećeniku. Znači, odgovoran može biti samo onaj koji nanosi štetu. Nije uvijek nužno da je on osobno prouzročio štetu, dovoljno je da je šteta u njegovom "djelokrugu", npr. u slučajevima posredne odgovornosti, tj. odgovornosti za drugoga ili u slučajevima objektivne odgovornosti za štetu od opasne stvari.

U Austriji prevladava teorija ekvivalencije³⁹. Uzrok štete je svaka ona činjenica koja je bila sine qua non uvjet za štetu. Ali ovdje se treba naglasiti da, u jednu ruku, postoje važne iznimke principu uzročnosti, a u drugu ruku, da je uzročnost zapravo samo preliminarni filter. Prvo, u slučajevima gdje je prisutno više štetnika ili su dani samo "potencijalni uzroci"; a drugo, kada se odgovornost ne može utvrditi bez principa uzročnosti, ali se ipak ne mora nužno nadoknaditi sva šteta koju je štetnik prouzročio⁴⁰. Jednako kao u hrvatskom, tako je i u austrijskom pravnom sustavu, adekvacijska teorija⁴¹ vrlo dobro prihvaćena. Austrijski pravnici ne vide ideju adekvatnosti kao dio teorije uzročnosti, nego je radije promatraju kao samostalnu teoriju koja pokušava ograničiti odgovornost na osnovi vaganja interesa.

I u francuskom pravu uzročnost je jedan od tri glavna uvjeta za utvrđivanje odgovornosti za štetu (druga dva su, naravno, štetna radnja i šteta). Tako je u području i ugovorne i izvanugovorne odgovornosti. Međutim, metode kojima se utvrđuje uzročnost u Francuskoj nisu dovoljno precizno definirane pa suci slobodno primjenjuju različite kriterije, ipak, jedno je sigurno, nema odgovornosti bez uzročnosti. Jednom kada je uzročnost dokazana, štetnik je potpuno odgovoran. Drugim riječima, ukoliko je šteta posljedica više uzroka, nebitno je što je svaki od njih, sam za sebe, nedovoljan da prouzroči štetu. Ako je štetnikovo djelovanje prouzročilo štetu, on je odgovoran za štetu u potpunosti, pa čak i ako je više osoba počinilo štetu, oštećenik ima pravo na punu naknadu štete, i onda kada svi štetnici nisu poznati ili nisu svi solventni. Relevantni kriteriji za definiranje uzročnosti ne mogu se pronaći u francuskom Civil code-u⁴². Kasacijski sud, isto

37 Zbog toga se uzročnost naziva i kauzalni neksus (uzročna veza).

38 "Svako ima pravo zahtijevati od štetnika da mu nadoknadi štetu, koju mu je nanio krivnjom, bila ta šteta prouzročena kršenjem ugovorne dužnosti ili neovisno od nje. Također je zato odgovoran onaj, tko na način protivan dobrim običajima namjerno nanese štetu ako se to pak dogodilo u primjeni nekog prava, odgovoran je samo onda ako je primjena prava imala očigledno za cilj drugome nanositi štetu."

39 Njem. "Äquivalenztheorie".

40 KOZIOL, Helmut, "Causation under Austrian law" u "Unification of Tort Law: Causation", Kluwer Law International, The Hague-London-Boston, 1. editon, 2000.g., str. 11.

41 Prema adekvacijskoj teoriji, među različitim događajima koji se mogu smatrati uzročima nastale posljedice, kao uzrok se uzima samo onaj koji je tipičan za postanak određenog štetnog uspjeha, tipičan je, pak, onaj uzrok koji redovito dovodi do određene štete. To je onaj događaj za koji nam životno iskustvo pokazuje da se redovito uz njegovu pojavu može očekivati nastup određene štete posljedice. To znači da djelovanje takvog događaja upravo odgovara, adekvatna mu je, određena štetna posljedica. Prema KLARIC, VEDRIS (bilj.8), str. 595.

42 Jedino se u članku 1151. Civil code-a, koji se odnosi na ugovornu odgovornost, jasno određuje da šteta mora biti "trenutna i izrav-

tako, nikada nije dao preciznu definiciju pravnog okvira uzročnosti. Sve što se može sa sigurnošću reći je da se u sudskoj praksi razmjerno jednako pojavljuju slučajevi gdje se primjenjuje elastični "but-for test"⁴³ (test "da nije bilo") i oni koji razlikuju "izravne" i "neizravne" uzroke štete. Kada se govori o izravnim i neizravnim uzrocima štete, francuski pravni teoretičari vole reći da su inspirirani teorijom adekvatnosti. Ipak u sudskim se sporovima nikada ne oslanja olako na ovu teoriju. Odgovornost se za štetu prihvaća ili odbacuje s obzirom na to je li uzrok bio "izravan" ili "neizravan", je li on uopće određen ili ne, a ne s obzirom na njegovu "adekvatnost" ili "neadekvatnost". Dva važna čimbenika koja se primjenjuju u brojnim europskim građanskopravnim sustavima, "causa proxima" (u smislu njene vremenske blizine nastaloj šteti⁴⁴) i zaštitna svrha zakona, uvelike su odbacili francuski suci. Smatraju da je "causa proxima" grub i nefer pristup uzroku, a zaštitna svrha zakona gotovo je nepoznata. Štiroko je, stoga, prihvaćeno mišljenje među francuskim pravnim teoretičarima da trenutna rješenja koja nudi pravilo uzročnosti nisu zadovoljavajuća. Kritike se uglavnom odnose na razlike u njegovoj primjeni, jer suci slobodno primjenjuju dva različita pristupa (sine qua non i teoriju adekvatnosti) pa se zato nerijetko događa da se na osnovi sličnog činjeničnog stanja donose vrlo različite sudske odluke.⁴⁵

4. štetna radnja nije protupravna

Štetna radnja koja je prouzrokovala štetu, nije uvijek protupravna. Ne može se vlasnika opasne stvari pozivati na odgovornost zbog štete koja je nastala neprotupravnom radnjom.

Objektivna je odgovornost sama po sebi prilično nepovoljna za onoga tko se po njenom kriteriju poziva na odgovornost, a bila bi još nepovoljnija kada bi podrazumijevala odgovornost bez obzira na protupravnost u postupanju. Zbog same činjenice da je vlasnik opasne stvari, ne može se vlasnika teretiti za svaku štetu koja od nje nastane.

Za postojanje protupravnosti u objektivnom smislu, dovoljno je da je štetnom radnjom povrijeđeno neko pravilo koje spada u pravni poredak⁴⁶. Budući da nema mjesta raspravi o krivnji za štetu nastalu kao posljedicu štetne radnje, protupravnost štetne radnje u objektivnom smislu, minimalan je uvjet odgovornosti vlasnika opasne stvari.

Protupravno postupanje vlasnika dokazuje oštećenik.

Protupravnost je općenito isključena ako se šteta nanosi po dužnosti. Kada je riječ o opasnim stvarima, vlasnici opasnih stvari će se rijetko naći u situaciji da po dužnosti nanose štete, iako je takve situacije moguće zamisliti. Okolnosti konkretnih slučajeva, unatoč kvalifikaciji stvari kao opasne, vrlo će vjerojatno podrazumijevati primjenu nekih drugih kriterija odgovornosti kod koje će opasnost stvari uzimajući u obzir sve okolnosti konkretnog slučaja, biti sporedna kod odlučivanja po kojem kriteriju odgovornosti postupiti, odnosno prema kojim načelima isključiti odgovornost štetnika, npr. iako je oružje opasna stvar, kvalifikacija stvari kao opasne nije bitna u situaciji u kojoj službena osoba njime obavlja štetnu radnju posljedica koje je šteta za koju se ne odgovara jer je postupanje po službenoj dužnosti razlog isključenja protupravnosti.

Slijedeći opći razlog za isključenje protupravnosti je nužna obrana, pravo da se od sebe ili drugoga odbije istodobni protupravni napad. Ako se vratimo na primjer opasnog psa, kojeg je, zami-

na posljedica neizvršenja" ("suite immedieate et directe").

43 Franc. "l'equivalence des conditions".

44 Franc. "la proximité temporelle".

45 O uzročnosti u francuskom odštetnom pravu prema GALAND-CARVAL, Suzanne, "Causation under French law", u "Unification of Tort Law: Causation", Kluwer Law International, The Hague-London-Boston, 1. editon, 2000.g., str. 53-61.

46 Za razliku od objektivnih, subjektivni elementi protupravnosti izraženi su krivnjom učinitelja.

slimo, njegov vlasnik šetao je tom prilikom netko nasrnuo na vlasnika s namjerom da mu nanese tjelesne ozljede. Ovaj je pri tome dopustio da njegov pas s namjerom da ga spasi ugrizom nanese tjelesne ozljede napadaču. Naravno da se u takvoj situaciji ne može po kriteriju objektivne odgovornosti pozvati vlasnika psa na odgovornost za naknadu štete napadaču prouzrokovanu ugrizom psa. Pri tome je važno naglasiti da nužna obrana ne smije biti prekorućena. U navedenom primjeru, vlasnik psa ne bi smio dopustiti da njegov pas izgrize napadača toliko da mu nanese teške tjelesne ozljede ako je ovaj imao namjeru, recimo, samo mu blaže iskrenuti ruku da bi dohvatio njegov novčanik.

Dopuštena samopomoć, pravo svake osobe da otkloni povredu prava kad neposredno prijeti opasnost (ako je takva zaštita nužna i ako način otklanjanja povrede prava odgovara prilikama u kojima nastaje opasnost) kao i pristanak oštećenika⁴⁷, situacija u kojoj onaj tko pristane da se na njegovu štetu poduzme šteta radnja, ne može zahtijevati naknadu njome prouzročene štete (lat. volenti non fit iniuria), također su opći razlozi isključenja protupravnosti koji se uzimaju u obzir u svim slučajevima oslobođenja od odgovornosti za naknadu štete, pa tako i u slučaju oslobođenja od objektivne odgovornosti vlasnika opasne stvari.

Usporedbe radi, napomenimo i to da je u austrijskom pravu, osim teorije adekvatnosti, kao drugi relevantan čimbenik u ograničavanju odgovornosti za prouzrokovanu štetu, zaštitna svrha zakona⁴⁸. Doktrina zaštitne svrhe zakona prema austrijskom pravu, po svom smislu, odgovara upravo uvjetu protupravnosti sukladno našoj pravnoj teoriji. Ona je rezultat općeprihvaćene metode interpretacije zakona s obzirom na njegovu svrhu, pa tako, štetnik mora nadoknaditi samo gubitak onih osoba koje je zakon namjeravao zaštititi, drugo, štetnik mora nadoknaditi samo onu štetu koja je nastala kršenjem zakona, a može se dodati i treće, štetnik je odgovoran za štetu jedino ukoliko ju je nanio na zakonom zabranjen način.⁴⁹

5-2. VIŠA SILA

Vlasnik će se osloboditi od odgovornosti za štetu od opasne stvari ako dokaže da šteta potječe od nekog nepredvidivog uzroka koji se nalazio izvan stvari, a koji se nije mogao spriječiti, izbjeći ili otkloniti.⁵⁰ Iako to ZOO ne navodi izričito, riječ je o višoj sili kao razlogu za oslobođenje od odgovornosti.

Viša sila je, zapravo, razlog isključenja protupravnosti uopće. Prethodno smo napomenuli da ako nema protupravnosti u postupanju vlasnika opasne stvari, ne može postojati ni odgovornosti za štetu, ni naknade štete.

Ono što ostaje dvojbeno je može li se pod određenim uvjetima i sama radnja treće osobe ili radnja oštećenika prema našem zakonu (st. 1. čl. 1067. st. 1. ZOO-a) smatrati "nepredvidivim uzrokom koji se nalazi izvan stvari, a koji se nije mogao spriječiti, izbjeći ili otkloniti"? Prema tako postavljenoj zakonskoj formulaciji, čini se da može. Sve navedeno (uzrok izvan stvari, nezbuježnost i neotklonjivost) može značiti i radnju oštećenika ili radnju treće osobe.

47 Pristanak oštećenika ne isključuje protupravnost beziznimno. Zakonom zabranjeno radnje ne isključuju protupravnost bez obzira na oštećenikov pristanak.

48 Njema. "Rechtswidrigkeitssusammenhang".

49 KOZIOU (bilj. 36), str. 12.

50 Čl. 1067. st. 1.

Brojni pravni sustavi višom silom utvrđuju i radnju trećega ili radnju oštećenika na koju štetnik ni na koji način nije mogao utjecati ili je izbjeći.

Npr. Francuska - opće pravilo je da se objektivna odgovornost može izbjeći samo dokazom više sile. Prema francuskom pravu, viša sila je definirana kao prirodan događaj ili čin bilo žrtve ili treće osobe koji je izvan nadzora tuženika (odnosno, izvan njegovog područja djelatnosti), a kojeg nije moguće predvidjeti ili spriječiti. Francuska nikako nije izdvojila primjer. Nerijetko europski pravni sustavi, kao višu silu definiraju radnju žrtve ili treće osobe koja je izvan nadzora štetnika.

Iako je naš ZOO višu silu kao egzoneracijski razlog definirao tako da se njome (uz ispunjenje zakonom predviđenih uvjeta) može smatrati i radnja oštećenika ili radnja treće osobe, te su radnje predviđene kao posebni egzoneracijski razlozi izdvojeni od pojma više sile.

Jasnije određene što može značiti pojam "više sile" kao egzoneracijski razlog, nalazimo u Zakonu o odgovornosti za nuklearnu štetu⁵¹ koji kao višu silu određuje isključivo oružane sukobe i elementarne nepogode. Nije slučajno zašto se ovako jasno određuje nalazi kao sastavni dio navedenog zakona, ako uzmemo u obzir da je i taj zakon rezultat usklađivanja s pravnom stečevinom EU-a. Time se nikako ne želi niti na koji način obezvrijediti neki zakonodavni segment hrvatskoga pravnoga sustava, nego samo skrenuti pozornost na svojevrsno "razilaženje" između zakonskih odredaba koje su produkt implementacije doslovnih tekstova smjernica EU-a u odnosu na one koje nastaju kao produkt samostalnog razvoja hrvatskoga zakonodavstva bez utjecaja izazvanog nužnom prilagodbom europskom pravu.

Osim Zakona o odgovornosti za nuklearnu štetu, isto potvrđuje i Zakon o zaštiti okoliša⁵² koji također predviđa višu silu kao egzoneracijski razlog, a određuje je kao "prirodnu pojavu nepredvidivog i neizbježnog obilježja, koja se nije mogla niti spriječiti niti otkloniti".

Ova dva zakona tako ne dovode u sumnju može li se jedan egzoneracijski razlog podvesti pod definiciju drugog, isto kao ni postoji li potreba za drugim ako je sadržaj istog ili sličnog izražen u prvom.

5-3. ŠTETA NASTALA ISKLJUČIVO RADNJOM OŠTEĆENIKA

Vlasnik opasne stvari oslobodit će se odgovornosti ako je šteta posljedica nastala isključivo štetnom radnjom oštećenika.

Pored toga, da bi se vlasnik opasne stvari potpuno oslobodio odgovornosti za štetu, potrebno je da se ispune još dvije pretpostavke:

- da štetnu radnju oštećenika nije mogao predvidjeti i
- da posljedice štete radnje oštećenika nije mogao izbjeći ili otkloniti.⁵³

U tom je smislu potrebno činjenično naznačiti o kakvoj se radnji oštećenika radi te iznijeti one činjenične tvrdnje koje ukazuju da bi šteta nastala isključivo tom radnjom. U praksi se ovakve činjenične tvrdnje najčešće dokazuju uvidajem, vještačenjem te saslušanjem svjedoka⁵⁴ (posebno u slučajevima kada vozilo kao opasna stvar prouzrokuje štetu, što je u praksi vrlo čest slučaj).

51 Zakon o odgovornosti za nuklearnu štetu ("Narodne novine" broj 143/98). Pitanje regulacije nuklearne sigurnosti i u Zakonu o radiološkoj i nuklearnoj sigurnosti ("Narodne novine" broj 28/10).

52 Zakon o zaštiti okoliša (Narodne novine" broj 110/07)

53 Čl. 1067. st. 2.

54 JAKOVINA, Dražen, "Teret dokazivanja u postupcima naknade štete", Osiguranje, br. 6., Zagreb, 2009.g., str. 49.

Vlasnik se oslobađa odgovornosti djelomično ako je oštećenik djelomično pridonio nastanku štete.

Sudska praksa:

“...pravilno su nižestupanjski sudovi ocijenili da je neposredni uzrok štetnog događaja kršenje pravila zaštite na radu, za koji je rad tužiteljica bila osposobljena, a da je tuženik ispunio sve svoje obveze glede zaštite radnika na stroju (...), pa su pravilno zaključili da je do štetnog događaja došlo isključivo radnjom tužiteljice ... imatelj stvari se oslobađa odgovornosti ako dokaže da je šteta nastala isključivo radnjom oštećenika, koje on nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ili otkloniti.”

VSRH Revr 45/2006-2 od 9. ožujka 2006.g.

“Nema dvojbe, i po ocjeni ovog suda, da zaleđena površina, zbog povećane opasnosti od klizanja i pada, predstavlja opasnu stvar, zbog čega za štetu nastalu zbog uporabe opasne stvari nije zini imatelj odgovara po kriteriju uzročnosti, ... Točno je da je tužiteljica, unatoč spuštenoj rampi i upozorenju da se kolni ulaz ne koristi kao pješачki ulaz, toga je dana, kada je došlo do pada tužiteljice na zaleđenoj površini, koristila kolni ulaz u tvornički krug tuženika, ...S obzirom na provedene dokaze nedvojbeno se mora zaključiti da je tuženik bio upoznat s činjenicom da radnici tuženika, pored pješачkog ulaza, svakodnevno i niz godina za ulazak u tvornički krug koriste i kolni ulaz, unatoč upozorenjima i zabrani, zbog čega je, tolerirajući takav način dolaska radnika u njihov radni prostor, bio dužan poduzeti mjere zaštite i na tom dijelu tvorničkog ulaza radi sprječavanja nastanka eventualnih štetnih posljedica za zaposlenike, s obzirom na to da se radi o površini za kretanje zaposlenika koja je pod neposrednim nadzorom poslodavca. ... Ocjenjujući postupke tužiteljice, kao i postupke tuženika u sprječavanju nastanka štetnih posljedica za svoje radnike, prvostupanjski je sud pravilno utvrdio da je tužiteljica supridonijela nastanku štete u omjeru 40%, a da tuženika tereti objektivna odgovornost za nastanak štetnog događaja u opsegu 60%.”

ŽS Vž Gž 144/2006-2 od 6. veljače 2006.g.

“Naime, pravilno su nižestupanjski sudovi zaključili da je predmetna trafostanica opasna stvar ... za štetu od opasne stvari odgovara njezin imatelj, ... imatelj opasne stvari oslobađa se odgovornosti ako dokaže da je šteta nastala isključivo radnjom oštećenika, koju on nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao otkloniti. U konkretnom slučaju nisu ispunjene pretpostavke za primjenu navedene zakonske odredbe, jer je tuženiku bilo poznato da je zbog mjestimičnog kidanja žičane ograde oko predmetne trafostanice bio moguć pristup drugim osobama, dakle i mladoj djeci, koja se radi igre mogu penjati na trafostanicu, jer penjanje na trafostanicu nije bilo onemogućeno ... Kako je tuženik takvu radnju djece mogao predvidjeti i spriječiti je privedenjem odgovarajućih mjera ... a što je tuženik u konkretnom slučaju propustio, nije ostvareno pretpostavka za primjenu čl.177.st.2.ZOO. Kako je I-tužitelj pridonio nastanku štete od 30% dijela ... imatelj opasne stvari se oslobađa odgovornosti djelomično ako je oštećenik djelomično pridonio nastanku štete – tuženik za predmetnu štetu odgovara svim tužiteljima 70% dijela.”

VSRH Rev 531/2006-2 od 5. srpnja 2006.g.

“...vozač automobila nije imao mogućnost izbjeći nezgodu, a s obzirom na utvrđenu brzinu kretanja vozila i činjenicu da je za njegov smjer kretanja bilo upaljeno zeleno svjetlo, pravilan je

pravni zaključak sudova koje prihvaća i ovaj revizijski sud da je za nastalu prometnu situaciju isključivo kriv sam tužitelj budući je zbog njegove grube nepažnje i nepoštivanja prometne signalizacije isključivo pridonio nastanku štetnog događaja.”

VSRH Rev 557/2005-2 od 18. siječnja 2006.g.

“Tužitelj je bio dužan prije početka rada na radnom mjestu pregledati mjesto rada i o needostacima, odnosno neispravnosti stroja, izvijestiti neposrednog rukovoditelja. Pravilno je stoga primijenjeno materijalno pravo .. kada je ocijenjeno, da je tužitelj pridonio nastanku štete, međutim, prema mišljenju ovog drugostupanjskog suda navedena utvrđenja ne daju temelj za ocjenu o većoj odgovornosti tužitelja kao radnika za štetni događaj od odgovornosti tuženika kao poslodavca. Ovo zato jer je sud utvrdio da se radilo o načinu rada uobičajenom i prihvaćenom kod tuženika, koji je bio dužan nadzirati proces rada i poduzeti mjere da spriječi takvo opasno postupanje. Stoga prema mišljenju ovog suda omjer odgovornosti stranaka za nastanak štetnog događaja iznosi 50%:50%.”

ŽS ZI Gž 1980/2007-2 16. siječnja 2008.g.

“Ova preša na električni pogon predstavlja opasnu stvar. Prema tome, pravilan je zaključak u pobijanoj presudi da je za tu stvar odgovoran njen vlasnik i držatelj, tj. tuženik. Iz činjeničnog utvrđenja proizlazi da je tužitelj pridonio nastanku štete, jer prešu nije smio stavljati u pogon kad mu se ruka nalazila ispod preše. Budući da je tužitelj djelomično pridonio nastanku štete tuženik kao imatelj opasne stvari oslobađa se djelomično odgovornosti...”

VSRH Rev 67/2007-2 od 6. ožujka 2007.g.

“...utvrđeno je da je mlđb. tužitelj neoprezno pretcravao kolnik s lijeva na desno dok se osigurani tužene ispravno kretao svojom desnom stranom brzinom većom od dozvoljene (54km/h). Mlđb. tužitelj je udario u zadnji blatobran autobusa nakon što je prednji dio za oko 15,00 m već prešao pravac kretanja mlđb. tužitelja. Kraj takvog stanja stvari drugostupanjski sud smatra da je prvostupanjski sud pravilno utvrdio podijelenu odgovornost 50%:50%.”

ŽS Sk Gž 845/1999 od 21. rujna 1999.g.

Postavlja se pitanje koja su **mjerila** za određivanje da vlasnik stvari nije mogao predvidjeti štetnu radnju oštećenika i da njene posljedice nije mogao izbjeći ili otkloniti. S kojim stupnjem dužne pažnje (culpa lata)? Zalazi li se određivanjem potrebnog stupnja pažnje u sferu subjektivne odgovornosti za štetu ili je to neizbježan događaj u smislu više sile (ali je to onda ponavljanje istog egzoneracijskog razloga iz prethodnog stavka zakona)? I ovo je jedan od dokaza nemogućnosti razgraničenja („sive zone“ između subjektivne i objektivne građanskopravne odgovornosti). Čini se kao da je upravo namjera zakonodavca izbjegavanjem riječi „krivnja“ kod radnje oštećenika i određivanja stupnja pažnje vlasnika, u potpunosti ostati u sferi objektivnosti.

Dalo bi se razmisлити je li dobro zakonsko rješenje da se oslobodenje od objektivne odgovornosti vlasnika dovoljno da je šteta nastala kao rezultat radnje oštećenika, **neovisno o njegovoj krivnji**? Pretpostavimo situaciju u kojoj je šteta od opasne stvari nastala radnjom oštećenika za koju on nije kriv, a da pri tome isto tako nema odgovornosti niti vlasnika, niti neke treće osobe. Tko će snositi štetne posljedice? Ako to pripisemo slučaju koji se dogodio oštećeniku, onda smo se udaljili od osnovnog smisla objektivne odgovornosti (odgovornosti bez obzira na nedostatak krivnje).

Npr. slijepac je ušao u dvorište vlasnika opasnog psa ne znajući da se takav pas nalazi u dvorištu. Vlasnik je na ulazu u dvorište propisno upozorio na svog psa stavljajući odgovarajuću oznaku te produze sve druge potrebne mjere opreza i radnje koje zahtijevaju potpunu zaštitu od opasne stvari koja je u ovom konkretnom slučaju pas. Slijepac, naravno, ništa od toga nije mogao uočiti pa se (ipak, ne svojom krivnjom) izložio izravnoj opasnosti. Gdje se mjerila nepredvidivosti i/ili neizbježivosti? Je li vlasnik trebao predvidjeti mogućnost i da slijepac uđe u njegovo dvorište? Radi li se u konkretnom slučaju o podijeljenoj odgovornosti kakvu predviđa čl. 1067. st. 3. ZOO-a? Ako da, na koji način onda, ne uzimajući u obzir krivnju (odnosno nedostatak odgovornosti zbog sljepoće oštećenog) raspodijeliti odgovornost između vlasnika psa i oštećenog slijepca? Čini se (a pri tome se ne misli samo na ovaj pretpostavljeni slučaj nego uopće) da **nije moguće doći do pravedne raspodjele omjera odgovornosti ukoliko se krivnja oštećenika ne uzme u obzir kod odlučivanja o obujnu doprinosu vlastitoj šteti.**

Koliko nalažu rezultati provedenog istraživanja nekih drugih pravnih sustava, niti jedan od njih (Njemački, austrijski, francuski, engleski i američki) ne isključuje krivnju žrtve kao pretpostavku oslobođenja od objektivne odgovornosti – većinom se zahtijeva tzv. „kontributivni nemar“ (onaj koji pridonosi posljedici) na strani oštećenog da bi se radilo o egzoneracijskom razlogu koji služi štetniku.

Istraživanje kod podijeljene odgovornosti između oštećenika i vlasnika potrebno je posebno usmjeriti na odgovore koje je u ovom pravnom području ponudila sudska praksa. Ono što se želi posebno naglasiti je to da upravo sudska praksa potvrđuje da uzimanje u obzir krivnje oštećenika kod odlučivanja o doprinosu vlastitim štetnim posljedicama, nije isključeno, neovisno o činjenici da zakon ne predviđa skrivljenu radnju oštećenika kao pretpostavku oslobođenja od objektivne odgovornosti štetnika.

Razlog takvom razilaženju između smisla zakonske odredbe i njene primjene u sudskoj praksi može se naći u činjenici (i prethodno postavljenjoi tezi) da **vrlo često do pravedne sudske odluke o raspodjeli odgovornosti između oštećenika i štetnika biti nemoguće doći ne uzme li se uz u obzir i krivnja oštećenika.** Upravo je zato ona predmetom sudske razmatranja bez obzira na činjenicu da zakon sudove na to ne obvezuje te da bi sudovima postupke trebalo biti jednostavnije razriješiti s obzirom na to da krivnju nije potrebno utvrđivati niti o njoj odlučivati. Međutim, čini se da utvrđivanje krivnje ovdje, upravo suprotno, služi olakšavanju u donošenju pravno opravdanih i prihvatljivih sudske odluke.

Evo i nekoliko primjera iz sudske prakse koji potvrđuju činjenicu da sudovi ipak uzimaju u obzir krivnju oštećenika (bez obzira na zakonsko rješenje) te da se stranke u postupku isto tako na nju redovito pozivaju:

“Kako je upravo takav način obavljanja poslova uzrok nezgode koji je tužitelj doživio s pravom su ocijenili prvostupanjski i drugostupanjski sud, da je tužitelj isključivo kriv za nastanak štetnog događaja čime je u cijelosti otklonjena odgovornost tužene, što u cijelosti prihvaća i ovaj revizijski sud.”

VSRH Revr 763/2006-2

“...zaključujući da je tužiteljica naglo izašla na kolnik i da vozač nije mogao ništa poduzeti da do štetnog događaja ne dođe, prvostupanjski i drugostupanjski sud s osnovom su utvrdili i zaključili da je za nastanak štetnog događaja isključivo kriva sama tužiteljica.”

VSRH Rev 839/2001-2

“...nije utvrđeno postojanje krivnje na strani tuženika za otkidanje i pad grane sa stabla na automobil oštećenice pa je stoga pravilno primijenjeno materijalno pravo kada je odbijen tužbeni zahtjev tužitelja kao neosnovan.”

ŽS Bj Gž 2180c/2005-2

“Ne može se prihvatiti revizijska tvrdnja tuženika da je tužiteljica postupala s krajnjom nepažnjom i da je stoga njen doprinos nastanku štete veći od 25%...”

“Sudovi nižeg stupnja s pravom su otklonili i prigovore tuženika da je tuženik isključivo kriv za nastanak štete...”

VSRH Rev 836/2005-2

“...da je do nastanka štetnog događaja došlo radnjom tužitelja te njegovom isključivom krivnjom jer je bio propisno osposobljen za rad ... te da postoje okolnosti koje oslobađaju tuženika od odgovornosti...”

VSRH Rev 462/2009-2

“Sud drugog stupnja prihvatio je zaključak prvostupanjskog suda da se štetni događaj dogodio zbog nepažnje samog tužitelja.”

VSRH Rev 476/2004-2

“...da je do predmetne nezgode došlo krivnjom tužitelja, tj. oštećenika, pravilno su sudovi nižeg stupnja zauzeli stajalište primijenivši pravilo...da tuženik tužitelju odgovara za konkretnu štetu.”

VSRH Rev 785/2004-2

“Revizija nije osnovana ... tužitelj je odrasla osoba svjestan opasnosti koji proizlaze iz uporabe stroja kao što je berač kukuruza.”

VSRH Rev 504/2005-2

“...tuženik predlaže da se utvrdi da nije odgovoran za štetu odnosno da je šteta nastala isključivo krivnjom tužitelja.”

VSRH Rev 514/2005-2

5.4. ŠTETA NASTALA ISKLJUČIVO RADNJOM TREĆE OSOBE

Vlasnik opasne stvari oslobođiti će se odgovornosti ako je štetna posljedica nastala isključivo štetnom radnjom treće osobe.

Jednako kao i kod oslobođenja od odgovornosti kada šteta nastane isključivo radnjom oštećenika, da bi se vlasnik opasne stvari potpuno oslobodio odgovornosti za štetu, potrebno je da se ispune još dvije pretpostavke:

- da štetnu radnju treće osobe nije mogao predvidjeti i

- da posljedice štetne radnje treće osobe nije mogao izbjeći ili otkloniti.⁵⁵

ZOO nije odredio tko se smatra trećom osobom. U treće osobe ne pripadaju ni oštećenik ni vlasnik opasne stvari, kao ni osobe koje odgovaraju isto kao i vlasnik, tj. osoba koja je protupravno vlasniku oduzela opasnu stvar i osoba kojoj je vlasnik opasnu stvar povjerio, niti pak osoba za ponaranje koje odgovara vlasnik opasne stvari (primjerice osoba kojom se vlasnik poslužio pri uporabi opasne stvari).⁵⁶

Vlasnik stvari će oštećeniku solidarno odgovarati s trećom osobom koja je nastanku štete pridonijela samo djelomično. U tom slučaju, treća osoba snosi naknadu razmjerno težini svoje krivnje. Vlasnik i treća osoba imaju međusobno pravo regresu.

Veliki dio onoga što je rečeno kod ranije oštećenika kao razloga za oslobođenje od objektivne odgovornosti za naknadu štete, vrijedi naravno i ovdje, s tom razlikom da ovdje nema dvojebe oko načina utvrđivanja stupnja doprinosa šteti od strane treće osobe jer se radi o solidarnoj odgovornosti između štetnika i trećeg koji je djelomično pridonio nastanku štete. Jedino bi se ovom pitanju raspravljalo kod regresnih zahtjeva između zakonom određenih solidarno odgovornih osoba. Ipak, to je posebna sfera odgovornosti, podložna primjeni drugačijih pravnih pravila od onih koje zakon predviđa kada je u pitanju naknada štete od opasne stvari u odnosu na izravno oštećenog tim stvarima.

Sudska praksa:

“Sud prvog stupnja utvrdio je, da je predmetnu prometnu nezgodu uzrokovao nepropisnom i nepravilnom vožnjom vozač drugog osobnog automobila koji se predmetne zgrade sudario s automobilom u kojem se kao putnik nalazi tužitelj. ... Kako je tuženik dokazao da je predmetna šteta nastala isključivo radnjom treće osobe koju on nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ni otkloniti, to je on oslobođen od odgovornosti za konkretnu štetu kao imatelj opasne stvari (...).”

VSRH Rev 519/2002-2 od 1. ožujka 2001.g.

“Odlučujući o sporu, sudovi su utvrdili da je pas tuženika zajedno sa psom nepoznatog vlasnika, ušao u tužiteljevu štalu gdje drži ovce i da su, ujedanjem i satjerivanjem ovaca u kut stале, izazvali uginuće 14 ovaca. ... Sudovi su uistinu pogriješno primijenili odredbu. ... kada su tužitelj dosudili polovicu utvrđene naknade štete, i to stoga što je nastanku štete djelomično pridonijela treća osoba - nepoznati vlasnik drugog psa. ...ako je nastanku štete pridonijela treća osoba, imatelj se djelomično ne oslobađa odgovornosti već odgovara solidarno s trećom osobom, a to znači da odgovara za cijelu štetu.”

VSRH Rev 3148/1990 od 1. siječnja 1990.g.

5.5. DODATNO O USPOREDNIH ODŠTETNOPRAVNIM RJEŠENJIMA⁵⁷

Moglo bi se generalno zaključiti, da brojni europski pravni sustavi više silu, krivnju oštećenika i/ili krivnju treće osobe, uzimaju u obzir kod oslobođenja od odgovornosti. Budući da je u

mnogim europskim zemljama na snazi Civil code (u daljnjem tekstu CC), koji ima sličnu razvojnu povijest i sličan izvorni kodifikacijski utjecaj koji se dogodio na europskim prostorima, u brojnim CC mogu se naći i vrlo slični pravni termini koji pokrivaju ovu pravnu problematiku. Tako je npr. klauzula neizbježivosti, vanjski događaji na koji se nije moglo utjecati i koji se nije mogao izbjeći (u našem pravnom sustavu nazvan višom silom), sastavni dio većine važećih CC. Naknadno doneseni posebni zakoni, statuti i u drugim pravnim aktima objedinjena pravna pravila, odnosno o pravnom sustavu u kojem su se razvila, dala su široku lepezu različitih rješenja oslobođenja objektivne odgovornosti koja bi mogla biti temom jednog posebnog znanstveno istraživačkog rada.

U Austriji je pravno pravilo objektivne odgovornosti bazirano na jednostavnom konceptu: ukoliko se određeni objekti smatraju povećano opasnim per se, tada se odgovornost bazira na samoj činjenici njihova postojanja. Vlasništvo kao takvo ne znači nužno da će ono odrediti odgovornog za štetu. Težište se stavlja na onog pod čijim je nadzorom izvor opasnosti. Drugim riječima, stvarna kontrola izvora opasnosti ključni je čimbenik za određivanje odgovornosti. Jedina iznimka od ovog pravila je slučaj isključive odgovornosti vlasnika bijesnog psa koji je odgovoran za štetu prouzročenu od njegova ugriza, osim ako je šteta pokrivena socijalnim ili nekim drugim osiguranjem⁵⁸.

Uzima se u obzir, također i to, tko od nanošenja štete može bitno profitira, odnosno, nanosi li se šteta od opasne stvari radi koristi za nekog drugog.

Kao što je i ranije kratko pripomenuto, izazivanje štetnih posljedica od strane samoga oštećenika i/ili njegov doprinos vlastitoj šteti, razlog je za oslobođenje od odgovornosti za naknadu štete, u potpunosti (ukoliko je oštećenik isključivo svojom radnjom prouzročio štetu) ili djelomično (ukoliko je oštećenik samo djelomično pridonio nastanku štete) u mnogim europskim pravnim sustavima. Čak je i u francuskom pravu, gdje se pravo oštećenika na potpunu naknadu štete brani gotovo beziznimno (pa čak i u onim slučajevima gdje je šteta rezultat štetne radnje većeg broja štetnika koji mogu biti i nepoznati i nesolventni), predviđen samo jedan izuzetak od tog pravila i to baš u slučaju kada je oštećenik sam pridonio vlastitoj šteti, pa je prema tome sam sebi i odgovoran za onaj dio štete posljedice koju je prouzročio. Ta se iznimka objašnjava uzročno. Štetnik je pridonio vlastitom gubitku, pa stoga i on može biti razlogom djelomičnog ili potpunog oslobođenja od odgovornosti, dok krivnja treće osobe stvara specifičnu situaciju gdje svi štetnici zbog svog doprinosa štetnoj posljedici bivaju odgovorni i pojedinačno i skupno, svatko u skladu sa stupnjem svoje krivnje. Klauzula „neizbježivosti“ kakvu predviđa i njemački odštetnopravni sustav, jedan je od razloga oslobođenja od objektivne odgovornosti, međutim, proučavajući njemačku sudsku praksu, lako se dolazi do zaključka da je ovaj razlog za oslobođenje odgovornosti vrlo teško dokazati. Brojni su uvjeti koji se, sukladno njemačkoj pravnoj teoriji i praksi, moraju dokazati da bi se događaj okvalificirao kao vanjski i neizbježan. Stoga se na ovaj način teško oslobađa od objektivne odgovornosti.

Vanjski događaj koji se nije mogao izbjeći, u brojnim pravnim sustavima podrazumijeva ne samo neke prirodne događaje (poplave, potresi i sl.), nego čak i djelovanje trećih osoba na koje se nije moglo utjecati pa se zbog toga, pod uvjetom i na način kako određuje zakon, smatraju neizbježnim.

⁵⁸ Prema austrijskom Epidemiegesetz (zakonu o epidemijama).

⁵⁶ CRNIĆ, Ivica, “Zakon o obveznim odnosima”, Napomene, komentari, sudska praksa i abecedno kazalo pojmova, Četvrto, bitno izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2010.g., str. 1249./1250.

⁵⁷ Prema izvješćima koja su za ECTIL podnijeli pozvani odštetnopravni teoretičari, a objavljeni su u KOCH, KOZIOL, op. cit. (54). O doprinosu ECTIL-ovog izdanja “Principles of European Tort Law” unifikaciji europskog odštetnog prava vidi u ABRAMO-VIĆ, Andrej, “Osnove budućeg europskog odštetnog prava i neka razmišljanja o tome koliko smo u toj materiji daleko od Europe?”, Hrvatska pravna revija, br. 7-8, 2006.g., str. 30.-47. O organizaciji ECTIL vidi internetске stranice <http://www.ectil.org/>.

6. ZAKLJUČAK

Gotovo svako pravno-teorijsko razmišljanje o nekoj konkretnoj građanskopravnoj odgovornosti za štetu započinje između ostaloga i pitanjem je li pretpostavka te odgovornosti krivnja štetnika ili štetnik odgovara zbog same činjenice da je počinio štetnu radnju. Ukoliko odgovornost štetnika ne ovisi o njegovom subjektivnom doprinosu štetnoj radnji, odnosno ukoliko je za njegovu odgovornost (uz ispunjenje ostalih pretpostavki odgovornosti) dovoljno da je počinio protupravnu štetnu radnju koja je dovela do štetnih posljedica, onda govorimo o objektivnoj građanskopravnoj odgovornosti za štetu. U svom najranijem razvoju, odštetnopravna odgovornost bila je upravo objektivna. Razlog se možda može pronaći u jednostavnosti koju takva odgovornost nesumnjivo pruža. Dokazivati krivnju štetnika kako bi se osigurala njegova odgovornost puno je teže nego li odgovornost podrazumijevati u svakom slučaju nastanka štete kao posljedice protupravne štetne radnje. Razvojem odštetnopravne znanosti i prakse sve više se pribjegavalo razmišljanjima o krivnji kao osnovi odgovornosti u građanskom pravu. Kriterij uzročnosti postupno je ustupao mjesto kriteriju krivnje, tako da je u odnosu na njega postajao sve više iznimkom, a sve manje pravilom. Ipak, čini se da zahtjevi današnjeg vremena ponovno stvaraju itekako plodno tlo za primjenu kriterija uzročnosti. Nezamislivo je u današnjem svijetu razvijenih gospodarskih odnosa, prometa, tehnologije i industrijske globalizacije, kriterij krivnje uzimati kao imperativ odgovornosti. Novija pravna i teorija i praksa nesumnjiv su dokaz kako je objektivna odgovornost sve češće nezaobilazan, pa i jedino pravno prihvatljiv način rješavanja zamršenih odštetnopravnih društvenih odnosa.

Prema važećem Zakonu o obveznim odnosima kriterij objektivne odgovornosti primjenjuje se za štetu od stvari ili djelatnosti od kojih potječe povećana opasnost štete za okolinu i za štetu u drugim slučajevima predviđenim zakonom.

Pojam opasne stvari nije definiran zakonom. Sudska praksa i pravna teorija odredile su da se pod opasnom stvari podrazumijeva svaka stvar koja po svojoj namjeni, osobinama, položaju, mjestu i načinu uporabe ili na drugi način predstavlja povećanu opasnost nastanka štete za okolinu, pa je zbog toga treba nadzirati povećanom pažnjom. Opasnim je stvarima sudska praksa kvalificirala npr. životinje, automobile u pokretu, ruševne zgrade, dizala, određene strojeve, otrove, eksplozivne naprave, motorna vozila, oružje, dotrajala i stara stabla, bačeni kameni itd.

Za štetu od opasne stvari odgovara njezin vlasnik. Nasuprot pravu na vlasništvo opasne stvari koja predstavlja povećanu opasnost nastanka štete za okolinu te koju je zbog toga potrebno nadzirati povećanom pažnjom, postoji obveza odgovornosti za štetu od te iste stvari. Budući da je odgovornost objektivna ili kauzalna, te da se za njen nastanak ne zahtijeva krivnja štetnika, nakon što oštećenik dokaže da su ispunjene pretpostavke objektivne odgovornosti (protupravna štetna radnja, šteta i uzročna veza između protupravne štetne radnje i štete), vlasnik će odgovarati za štetu. Oštećenik ne mora dokazivati uzročnu vezu između protupravne štetne radnje i štete, kao što je to inače slučaj kod objektivne odgovornosti za štetu, već se ta uzročna veza pretpostavlja. Nesumnjivo je to olakšavajuća okolnost za oštećenika, dok vlasniku opasne stvari kao možebitnom štetniku bez vlastite krivnje predstavlja nezavidan stupanj građanskopravne odgovornosti. Budući da je zakon odredio da sudovi u svakom pojedinom slučaju posebno utvrđuju treba li se određena stvar smatrati opasnom, položaj vlasnika opasne stvari time može biti i dodatno otežan, jer s jedne strane stoji činjenica da vlasniku nikako ne ide u prilog kvalifikacija

stvari kao opasne, a s druge strane olakšavajuća okolnost za oštećenika, pa i za sud ako se ona takvom ipak kvalificira. Time se nikako ne želi reći da bi sudovi mogli zlorabiti ostavljen slobodan prostor za vlastitu procjenu kvalifikacije (ne)opasnosti stvari, ali, slažu se mnogi pravni teoretičari, sud će se možda ipak u slučaju dvojbe između primijene kriterija uzročnosti ili kriterija (presumirane) krivnje, lakše odlučiti za ovaj prvi.

Činjenica da je upravo vlasnik subjekt objektivne odgovornosti od opasne stvari, nikako ne može značiti da je njegova odgovornost isključiva te da ne postoje situacije u kojima će ta odgovornost prijeći na nekoga drugoga umjesto samoga vlasnika.

Umjesto vlasnika stvari, i isto kao on, odgovara osoba kojoj je vlasnik povjerio stvar da se njome služi ili osoba koja je inače dužna da je nadgleda, a nije kod nje na radi. Ali će pored nje odgovarati i vlasnik stvari ako je šteta proizašla iz neke skrivene mane ili skrivenog svojstva stvari na koje joj nije skrenuo pozornost.

Vlasnik se može osloboditi odgovornosti za štetu od opasne stvari ako nisu ispunjene sve pretpostavke odgovornosti, ako dokaže da šteta potječe od nekog nepredvidivog uzroka koji se nalazio izvan stvari, a koji se nije mogao spriječiti, izbjeći ili otkloniti (višom silom). Jednako tako, ako je šteta nastala isključivo radnjom oštećenika ili isključivo radnjom treće osobe, pod uvjetom da štetnu radnju oštećenika, tj. treće osobe nije mogao predvidjeti i da posljedice štetne radnje nije mogao izbjeći ili otkloniti. Vlasnik stvari će oštećeniku solidarno odgovarati s trećom osobom koja je nastanku štete pridonijela samo djelomično. U tom slučaju, treća osoba snosi naknadu razmjerno težini svoje krivnje, a vlasnik i treća osoba imaju međusobno pravo regresa.

Specifičnosti našega pravnog sustava koji u jednom članku zakona pojmovno jasno odvajaju odgovornost od opasne stvari i opasne djelatnosti, a u nastavku istog zakonskog teksta te dvije odgovornosti poistovjećuje na način da regulira samo jednu od njih (odgovornost od opasne stvari) trebalo bi ispraviti po uzoru na one napredne pravne sustave koji predviđaju objektivnu odgovornost nad "povećanom opasnosti", koja se ogleda u dužnosti pojačanog nadzora nad njenim izvorom neovisno o činjeničnoj i pravnoj pozadini, dakle, neovisno je li opasna stvar, opasna djelatnost ili nešto treće. Težište je izvor pojačane opasnosti kao takav, odgovornost bez krivnje predviđena u svakom slučaju gdje se on pojavljuje pa posebno odvajanje po vrstama u ovom slučaju ne ispunjava neku veliku svrhu. Upravo suprotno, ostavlja se dojam da takvo razdvajanje koji put zbunjuje, posebno u onim situacijama gdje objektivna odgovornost pronalazi svoj temelj i u jednom i drugom, odnosno gdje je ona utemeljena npr. na uporabi opasne stvari obavljanim neke opasne djelatnosti.

Neuobičajenost našeg odštetnopravnog zakonodavstva ogleda se također i u tome da za oslobodenje vlasnika od objektivne odgovornosti za štetu od opasne stvari nije potrebna skriviljena radnja, nego samo radnja oštećenika. Da to i nije najspretnije zakonsko rješenje, osim toga što se kao takvo rijetko pronalazi unutar odabranih komparativnih pravnih sustava, potvrđuje i činjenica da se domaće sudska praksa odlučila za utvrđivanje krivnje oštećenika ili treće osobe kao egzoneracijskog razloga bez obzira na činjenicu da je zakon na to ne obvezuje. Takvo se pravno stanje svojevrsnog "razilaženja" između sudske prakse i zakonskog teksta nedvojbeno može pronaći u činjenici da je bez utvrđivanja krivnje u ovom slučaju gotovo nemoguće doći do pravedne sudske odluke, posebno u slučajevima podijeljene odgovornosti između štetnika i oštećenika kada je potrebno utvrditi točan obujam doprinosa oštećenika vlastitoj štetnoj posljedici.

Različita su pravna rješenja europskih zemalja u području objektivne građanskopravne odgovornosti za štetu, pa se tako teško može govoriti o konkretnoj komparaciji odgovornosti vlasnika opasnih stvari, više u kontekstu objektivne odgovornosti za naknadu štete uopće. Razlog je tome

i u činjenici da je vrlo teško, može se zaključiti često i nemoguće, povući jasne crte između objektivne i subjektivne građanskopravne odgovornosti, zbog čega različiti pravni sustavi nude vrlo različita pravna rješenja, počev od toga koliko je objektivna odgovornost unutar određenih pravnih sustava zastupljena, pa do konkretnih pitanja u kojim slučajevima, pod kojim uvjetima i na koji način dolazi do primjene ovog pravnog kriterija. Ipak, treba ponoviti, neupitno je da se kriterij objektivne odgovornosti sve više primjenjuje kako kod nas, tako i u drugim europskim i svjetskim pravnim sustavima, kvalifikacija opasnih stvari dobiva sve više na važnosti, pa tako vlasnici takvih stvari sve češće bivaju pozvani na odgovornost za naknadu štete bez obzira na krivnju i neovisno o njoj. Je li to dobro ili loše odstupno pravno rješenje, dalo bi se raspravljati, sigurno je to da je često jedino prihvatljivo pa se upravo zbog toga i sve češće primjenjuje.

LITERATURA

- ABRAMOVIĆ, Andrej, "Osnove budućeg europskog odštetnog prava i neka razmišljanja o tome koliko smo u toj materiji daleko od Europe?", Hrvatska pravna revija, br. 7-8, 2006.g., str. 30-47
- BUKOVAC PUVAČA, Maja, "Sive zone" izvanugovorne odgovornosti - područja moguće primjene pravila o odgovornosti na temelju krivnje i objektivne odgovornosti za štetu", Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1, 2009.g., str. 221-243
- BULKA, Zinka, "Odgovornost za štetu koju počini divljač", Hrvatska pravna revija, br. 7-8, 2006.g., str. 48-51
- CRNIĆ, Ilica, "Odstetna odgovornost države nije isključivo objektivna", Hrvatska pravna revija, br. 4, 2008.g., str. 24-34
- CRNIĆ, Ilica, "Odstetno pravo", Zbirka sudskih rješidbi o naknadi i popravljaju štete s napomenama i propisima, drugo bitno izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zgombić i Partneri d.o.o. - nakladništvo i informatika d.o.o., 2008.g.
- CRNIĆ, Ilica, "Zakon o obveznim odnosima", Napomene, komentari, sudska praksa i abecedno kazalo pojmova, Četvrto, bitno izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2010.g.
- GAVELLA, Nikola, et. al., "Građansko pravo i pripadnost hrvatskog pravnog poretka u kontinentalnoeuropskom pravnom krugu", Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005.g.
- HARDER, Sirko, "Measuring Damages in the Law of Obligations: The Search for Harmonised Principles", Hart Publishing, 2010.g.
- JAKOVINA, Dražen, "Teret dokazivanja u postupcima naknade štete", Osiguranje, br. 6, 2009.g., str. 42-51
- KALADIĆ, Ivan, "O odgovornosti RH za štetu od opasne stvari odnosno opasne djelatnosti", Pravo i porezi, br. 2., 2008.g., str. 36-40
- KARANIKIĆ MIRIĆ, Marija, "Krivica kao osnov deliktne odgovornosti u građanskom pravu", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009.g.
- KLARIĆ, Petar; VEDRIŠ, Marin, "Građansko pravo", Četvrto izmijenjeno i prošireno izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2009.g.
- KLARIĆ, Petar, "Odstetno pravo", Narodne novine d.d., Zagreb, 2003.g.
- KOCH, Bernhard; KOZIOL, Helmut, "Unification of Tort law: Strict Liability", Kluwer Law International, The Hague/London/Boston, 2001.g.
- MAGNUS, Ulrich, "Unification of Tort law: Damages", Kluwer Law International, The Hague/London/Boston, 2001.g.
- MATJEVIĆ, Berislav, "Pješaci - kroz propise i sudsku praksu", Osiguranje, br. 7-8, 2010.g., str. 66-85
- MLIKOTIN TOMIĆ, Deša, "Odgovornost za naknadu štete bez krivnje prema novom hrvatskom i europskom pravu", Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, poseban broj, str. 425-460
- PETRIĆ, Silvija, "Usklađivanje europskog odštetnog prava", Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br.7, Mostar, 2009.g., str. 121-139
- SHAPO, Marshall S., "Tort and Injury Law", Matthew Bender & Company, New York, 1991.g.
- SPIER, Jaap, "Unification of Tort law: Causation", Kluwer Law International, The Hague/London/Boston, 2000.g.
- WERRO, Franz, "The Boundaries of Strict Liability in European Tort Law", Carolina Academic Press, Durham, 2004.g.
- WIDMER, Pierre, "Unification of Tort law: Fault", Kluwer Law International, The Hague/London/Boston, 2005.g.

Pravni propisi

Ustav RH ("Narodne novine" broj 85/10-pročišćeni tekst)
 Zakon o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj 35/05. i 41/08.)
 Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine" broj 91/96., 73/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09. i 90/10.)
 Zakon o odgovornosti za nuklearnu štetu ("Narodne novine" broj 143/98.)
 Zakon o radiološkoj i nuklearnoj sigurnosti ("Narodne novine" broj 28/10.)
 Zakon o sigurnosti prometa na cestama ("Narodne novine" broj 67/08., 48/10., 74/11.)
 Zakon o zaštiti okoliša ("Narodne novine" broj 110/2007.)
 Pravilnik o registraciji vozila na motorni pogon i priključnih vozila ("Narodne novine" broj 12/93., 22/93., 19/96., 149/02.)

Internetni izvori

<http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx>
<http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/>
<http://www.iusinfo.hr/Caselaws/TOC.aspx>
<http://www.ectil.org/>
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:149:0014:0014:EN:PDF>

Nataša Lukić, LL.M. Assistant, Faculty of Law, J.J. Strossmayer University of Osijek

OWNER AS A SUBJECT OF CIVIL LIABILITY FOR DANGEROUS THINGS IN LEGAL THEORY AND CASE LAW

Abstract

The paper aims at presenting strict civil liability by a case liability of an owner as a subject of liability for dangerous things. The paper deals with strict liability for damages, its positive and negative impacts, issues about damages related codification in the European law; it discusses the notion of a dangerous thing, dangerous thing owner as a subject of liability with special reference to liability of motor vehicle owners, liability presumptions, possibilities of exemption from liability, it deals with several comparable damages-related solutions, opinions and ideas of notable Croatian and world's theoreticians. Since there is no legal definition of a dangerous thing the paper also gives a survey of case law answering the question what thing can be regarded as dangerous in the Croatian legal system, and when the owners of dangerous things are liable for the damage caused. The paper also pays special attention to some vague wording of the law regulating this legal problem area and how it reflects to case law; it also aims at reconsidering if there is a legal space and how to change the existing legal solutions and/or amend them by (modelled on some other advanced legal systems) clearer and more specific ones whose implementation would facilitate the passing of indisputable and legally justifiable judgements.

Key words: dangerous thing, owner, strict liability, damage, damages